

FACULTAT DE CIÈNCIES POLÍTQUES I SOCIOLOGIA

Grau en sociologia

Treball de Fi de Grau

CURS 2021-2022

Rituals de resistència cultural:

“En quin nivell la cultura popular del barri del Cabanyal va determinar el recorregut dels esdeveniments arrel el PEPRI del 98 fins hui dia amb la implantació del PEC?”

Crònica d’una gentrificació anunciada.

Lucía Caballer Hernani

NIU: 1494108

**Universitat Autònoma
de Barcelona**

Tutor: Josep Verdaguer Lozano

Barcelona, 20 de maig del 2022

ÍNDEX

1. PUNT DE PARTIDA.....	2
1.1 Introducció.....	2
1.2 Metodologia.....	3
1.3 Objectius i hipòtesis.....	4
2. MARC TEÒRIC.....	5
2.1 Conceptes.....	5
2.2 Variables.....	6
2.3 Context.....	8
3. ANÀLISI DEL TREBALL DE CAMP.....	8
4. CONCLUSIONS.....	16
5. QÜESTIONS.....	19
6. BIBLIOGRAFIA.....	20
7. ANNEXOS.....	21
7.1 Marc teòric.....	21
7.1.1 Conceptes.....	21
7.1.2 Variables.....	27
7.1.3 Context.....	37
a) Històric.....	37
b) Actual.....	42
7.2 Nota de premsa.....	43
7.3 Guió d'entrevistes.....	45
7.4 Enquesta realitzada a la població valenciana.....	46
7.5 Transcripcions i observacions.....	47

1. PUNT DE PARTIDA¹

1.1 Introducció

Aquest treball de recerca s'ha enfocat cap a les resistències culturals oposades pel barri valencià del Cabanyal-Canyamelar -des d'ara El Cabanyal- front els desitjos per part de l'Ajuntament de València d'augmentar l'avinguda Blasco Ibáñez, i amb això, derruir part del veïnat, tant la seua característica trama urbana com la seua característica arquitectura.

Per tal de delimitar una mica el treball i l'interès d'aquest, dins el fenomen esmentat s'ha centrat la recerca en conèixer el grau en que la cultura popular que va influenciar l'aixecament ciutadà del barri. Aquest el va portar cap al triomf, aconseguint aturar l'Ajuntament, i comportant una sèrie de paradoxals conseqüències.

La pregunta d'investigació llavors queda en "En quin nivell la cultura popular del barri del Cabanyal va determinar el recorregut dels esdeveniments arrel el PEPRI del 98 fins hui dia amb la implantació del PEC?", sent el PEPRI el "Plan Especial de Protección y Reforma Interior del Cabanyal-Canyamelar", proposat al 1998 i aturat al 2016, i el PEC el "Plan Especial del Cabanyal-Canyamelar", proposat al 2018 i amb vigència actual.

Llegint part de la bibliografia proposada al començament d'aquesta investigació, i coneixent una mica el camp, ja es va poder sospitar de tot el que pot haver-hi esdevingut al barri des dels primers registres d'aquests, fins al dia de hui. És per això que aquest document consta d'un marc teòric extens, utilitzat per recolzar fermament els descobriments i les conclusions observades amb el treball de camp. Aquest ha constatat d'enquesta, entrevista i observació etnogràfica, analitzant principalment les facetes polítiques, urbanístiques, i culturals de la realitat treballada, entenent i explicant les variables principals que conformen la imatge general.

La justificació d'aquest interès és la identificació, d'alguna manera, d'aquestes actuacions amb la sociologia més "pura"; diferents processos socials que influeixen a la societat en conjunt de diferents formes. Una mena de sociologia "pràctica" és el que es troba atractiva. La cultura popular també agrada i interessa molt perquè és considerada un canal de comunicació directa entre l'individu i la societat en la que viu; la seua pertinença amb la gent que l'envolta, allò que li nua al

¹ Com a apunt a tindre en conter, en aquest document s'ha fet servir el masculí simplement com a genèric, pel fet que encara no s'ha establert cap manera inclusiva oficialment. Evidentment, tant les figures femenines com les no binaries o d'altres han contribuït i se les ha tingut en conter.

seu territori. Referent als costums, les festes, les cançons, els relats, el menjar, la llengua... els mínims comuns múltiples que trobem als individus i que provenen d'una mateixa cultura.

Per altra banda, un dels altres fins d'aquest treball és fer una mena de reportatge visual del que s'ha investigant i descobert, per després exposar-lo de manera més dinàmica i artística, incentivant mitjançant el vídeo a llegir el document complet i així difondre els esdeveniments viscuts a la ciutat de València; fer-lo més proper i accessible a la gent del món no acadèmic.

1.2 Metodologia

La metodologia d'aquest treball de recerca ha sigut mixta, ja que, com comentàvem a la introducció, ha consistit en una extensa investigació documental -fonts secundàries-, generada a partir d'obres sociològiques, antropològiques i d'altres camps ja escrites, i un treball de camp mitjançant una entrevista, una xarrada, observació etnogràfica, i una enquesta -fons primàries-. L'objectiu de dita enquesta va estar sondejar a la població valenciana sobre el coneixement de la problemàtica del Cabanyal, per tal de recolzar les dades qualitatives amb dades quantitatives.

L'objectiu d'aquesta dinàmica de investigació va ser fonamentar exhaustivament les idees que o conclusions "prematures"; tot allò que semblava apuntar-se darrere el vel d'un camp a analitzar.

Es van buscar fonts bibliogràfiques que pogueren tindre cap relació conceptual amb l'objecte d'estudi d'aquest treball. Bàsicament factors culturals, la seua relació amb l'espai urbà, la dinàmica de l'organització i l'actuació veïnal, les formes d'aquestes, i les grans conseqüències dels conflictes urbans entre institucions i ciutadans.

Una vegada amb aquest marc teòric ben treballat, es va eixir al camp a fer el respectiu treball. Va estar una feina extremadament complexa, donat a que ni els actors principals, ni qualsevol aliat que hagués col·laborat amb la lluita per aturar els diversos plans urbanístics, volia tindre res a veure amb cap estudi, acadèmic en aquest cas. Es va haver de trobar un nexa bastant íntim entre els col·laboradors i la investigadora per poder realitzar qualsevol aproximació a la realitat estudiada.

Es va poder comprovar llavors que el que ha estat passant al Cabanyal han sigut una sèrie de factors combinats, precisament, a l'hora. Una gran crisi d'autoritat, una forta pertinença tant amb l'espai públic com amb la comunitat de veïns, i una organització i actuació determinants, van comportar el benefici de l'aturament del primer pla de rehabilitació, però també el càstig de

l'accelerament de les conseqüències que, paradoxalment, preveïen amb l'execució de la reforma proposada per l'Ajuntament. Gentrificació, pèrdua de la identitat popular, especulació i marginació social.

A continuació exposarem la manera en la que s'ha arribat a les conclusions exposades adés, explicant primer, breument, el marc teòric treballat, per després passar directament a l'anàlisi del treball de camp.

1.3 Objectius i hipòtesis

Llavors, quins van ser els factors de les dinàmiques veïnals que van propiciar la gran implicació a l'organització i la gestió per aturar l'anomenat PEPRI? Quines foren exactament les particulars conseqüències d'aquesta actuació, a banda de la implantació actual del PEC? En quin nivell la cultura popular del barri del Cabanyal va determinar el recorregut dels esdeveniments arrel el PEPRI del 98 fins hui dia amb la implantació del PEC?

Amb les darreres preguntes, que van sorgir durant tot el procés de recerca, l'**objectiu principal**, com introduïem als apartats anteriors, ha sigut comprendre en quina mesura va inferir la cultura popular del barri en l'actuació ciutadana front el PEPRI, i quines conseqüències va comportar, reflectides hui dia amb un nou PEC.

A més, conforme s'anava avançant -sobretot- en el marc teòric, dues hipòtesis principals van aflorar;

H1: Serà que el Cabanyal mai ha reconegut València com a "govern"?

Serà aquesta la raó per la qual el Cabanyal mai no va fer cas l'Administració valenciana, i va decidir lluitar front ella, potser perquè realment mai s'ha pres com a govern "pràctic", sinó únicament "simbòlic"?

H2: Van haver-hi més factors i actors principals, a banda de la política i el veïnat?

A més dels actors principals del conflicte, va influir cap altre factor? Potser l'urbanisme i l'economia neoliberal també van estar una clau tant o més important en el recorregut dels esdeveniments?

En relació a això, els **objectius secundaris** han estat analitzar els diferents discursos entorn la problemàtica, tant els dels veïns del barri com dels components de les diferents comissions per la teòrica rehabilitació, veure de què manera ha avançat la situació després de la dissolució de les

plataformes socio-veïnals, comparar la imatge “oficial” actual transmesa pels representants polítics i del barri, i la imatge “real” actual viscuda pels veïns del barri, i analitzar com han afectat les polítiques establertes a la gentrificació del barri.

2. MARC TEÒRIC

2.1 Conceptes claus²

Un dels conceptes treballats i que han estat clau ha sigut el d'**hegemonia**. Per tractar de definir i d'explicar-lo, ens centrarem en les reflexions de l'autor Williams R. entorn el marxisme i la literatura.³

Va estar triat degut a que l'autor planteja que el domini imposat per la classe dominant, en temps de crisi i entrellaçat amb forces socials, culturals i hegemòniques, es clau per entendre trajectòries de vida i d'ideologies determinades. (Williams R., 1988)

En relació a això, es va investigar també el concepte de **resistència cultural**, basat en les reflexions dels autors Clarke J., Hall S., Jefferson T., i Roberts B. entorn el sorgiment de les contracultures, caracteritzades per la seua pertinença a la cultura de classe obrera.⁴

L'interès per aquest es dona a que veiem una subcultura de classe treballadora amb estructures clarament articulades, sorgida al barri del Cabanyal. Veiem també els tres factors sociològics decisius dels que parlen els autors; la prosperitat econòmica, el consens sociopolític, i l'apropament de dita classe obrera als valors de la classe mitjana. (Hall S. et al., 2014)

Centrant-nos en aquests valors de la classe mitjana que anomenen Hall S. et al., s'ha treballat el concepte de **cultura popular**. Hem fet servir Bourdieu P. i les reflexions que fa al capítol La elección de lo necesario -pertanyent a l'obra La distinción- entorn la cultura popular i la seua dominació.⁵

El vam considerar com essencial en relació a la pregunta de recerca i a l'objectiu principal, ja que l'autor considera que les activitats quotidianes de qualsevol classe social en qualsevol interacció diària, venen determinades per els gustos. I a l'hora, aquests limiten el nostre habitus; el nostre dia a dia, les nostres decisions i actituds, conformant els nostres criteris i la nostra disposició, definint les

² Continua a l'annex 6.1.1.

³ Williams, R. (1988). *Marxismo y Literatura*, Cap. 6: La hegemonía. Pp. 129-136.

⁴ Hall, S. (2014). *Rituales de resistencia. Subculturas juveniles en la Gran Bretaña de postguerra. Traficantes de Sueños*.

⁵ Bourdieu, P. (1989). *La distinción*, Cap. La elección de lo necesario. Taurus. Pp. 379-403.

nostres relacions amb la cultura, segons el nostre capital cultural i la manera en que l'obtenim.
(Bourdieu P., 1989)

Per últim, el concepte de **moviments urbans** ens ha resultat necessari, i per apropar-nos-en farem servir un article sobre tàctiques de resistència a la ciutat escrit per Santamaría B., al qual parla directament sobre el barri del Cabanyal i els diferents moviments urbans desenvolupats arrel els conflictes originats pel PEPRI des del 1998.⁶

Front els anomenats conflictes, sorgeixen diferents iniciatives que evidencien que existeixen alternatives a les imposades pel sistema capitalista neoliberal en el que vivim. Les entenem com a experiències de transformació social, reals i possibles que deriven de l'economia, la cultura, la societat i la política hegemònica. Precisament, els factors calau d'aquest treball de recerca.
(Santamaría B., 2018)

2.2 Variables principals⁷

Un dels autors que farem servir per explicar una de les variables d'interès, la **cultural**, serà Hoggart R. i el capítol *Nosotros y ellos*, del seu llibre *La cultura obrera en la Sociedad de masas*, on l'autor reflexiona entorn la cultura popular de la classe treballadora i la seua relació amb la resta de classes.⁸

L'interès per aquesta variable es deu a que Hoggart atorga molta importància a la llar i al barri de la classe treballadora i creu que és deguda a la socialització de les persones que pertanyen a dita classe; allò extern a ells és estrany i, comunament, hostil. És això el que l'autor anomena "ells"; els privilegiats. (Hoggart R., 2013)

Veurem en l'apartat d'anàlisi com la dicotomia "ells" i "nosaltres" queda reflectida clarament amb la consecució del conflicte.

⁶ Santamaría, B. (2018). Tácticas de resistencia en la ciudad. Alternativas desde los movimientos urbanos en El Cabanyal (Valencia, España). AIBR: Revista de Antropología Iberoamericana, V. 13, N. 3, Pp. 381-405.

⁷ Continua a l'annex 6.1.2.

⁸ Hoggart, R. (2013). *La cultura obrera en la sociedad de masas*, Cap. 3: *Nosotros y ellos*. Avellaneda: SXXI. Pp. 95-120.

Un altre dels autors que farem servir per explicar un altra variable clau, la **urbanística**, serà Soja W. i els seus capítols tercer i quart del seu llibre *Postmetrópolis. Estudios críticos sobre las ciudades y las regiones*.⁹

Indica que la era de la metròpolis moderna ha acabat per transformar-se en una nova forma urbana, descentrant i centrant el paisatge urbà, i fragmentant i reorganitzant relacions socials. La diversificació d'aquests problemes ha fet que les polítiques culturals nascudes de les polítiques socioeconòmiques tinguin per objectiu -a més de reduir desigualtats- redefinir i descobrir el paper del poder i de l'estatus en quant a desigualtats socials i econòmiques sobre l'espai gràfic dels individus. (Soja W., 2008)

Veurem més endavant com el tractament de l'urbanisme és clau per entendre l'aixecament ciutadà viscut al barri del Cabanyal.

Una altra clau és la **política**, que hem analitzant ecolzant-nos en el text de McAddam, Tarrow i Tilly *Dynamics of Contention*¹⁰, els quals tracten de identificar mecanismes i processos causals que ocorren en diferents escenaris de política contenciosa.

Reflexionen entorn les qüestions substantives -com ells les anomenen-, i indiquen que l'atribució col·lectiva d'amenaques i d'oportunitats és un mecanisme primordial en la mobilització, així com la capacitat estatal per controlar, i les identitats dels desitjos i les expectatives polítiques. (McAdam et al., 2003)

El tractament d'aquesta variable, com veureu, és primordial per comprendre ben bé el naixement de la contracultura de Hoggart R. i els moviments urbans de Santamaría B.

Per últim, hem parlar de la dimensió de **gentrificació**, fent servir l'article de Santamaría B. sobre formes de contenció de l'urbanisme neoliberal¹¹, centrat directament en el barri i en els conflictes estudiats en aquest treball de recerca.

Veiem com les polítiques neoliberals i l'agenda urbanística de l'administració valenciana respecte al desenvolupament de l'urbanisme empresarial i de les noves polítiques urbanes, neguen

⁹ W. Soja, E. (2008). *Postmetrópolis. Estudios críticos sobre las ciudades y las regiones*, Cap. 3 p. 118-124, Cap. 4 p. 150-163. *Traficantes de Sueños*.

Eduardo Riol Carvajal (2003). *REVISTA BIBLIOGRÁFICA DE GEOGRAFÍA Y CIENCIAS SOCIALES*. Universidad de Barcelona. ISSN: 1138-9796, Vol. VIII, nº 431.

¹⁰ McAdam, Tarrow & Tilly (2003). *La dinámica de la contienda política*. Virus Editorial.

¹¹ Santamaría B. (2014). *El oficio de la resistencia. Salvem y Viu al Cabanyal* como formas de contención del urbanismo neoliberal. *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*. Vol. LXIX, nº 2, p. 305-326.

la deterioració del Cabanyal. Així, alenaven al procés de gentrificació, a l'especulació i a les nombroses intervencions urbanístiques perpetuades per les altes elits, degradant l'espai urbà de la ciutat en xocar amb la resistència veïnal, i concentrant les infravivendes de tota la capital a un mateix barri. (Santamaría B., 2014)

Una altra peça clau per comprendre la consecució d'esdeveniments i entendre les conclusions extreïdes de la recerca al complet.

2.3 Context

Per tractar de definir i d'explicar el context **històric** del camp a analitzar, ens hem centrat en les reflexions de l'autor Llopis E. entorn el barri valencià del Cabanyal-Canyamelar i la seua història des de la conquesta de Jaume I fins la memòria que fan els veïns del barri l'any 2018¹².

En relació al context **actual** que viu el barri, hem fet servir el mateix article que en la variable de la gentrificació. A més, ens hem recolzat en la darrera nota de premsa publicada per un dels actors principals hui dia, l'associació veïnal Cuidem Cabanyal-Canyamelar, inclosa als annexos d'aquest document.

S'ha analitzat tant el context cultural, polític, urbanístic, i artístic. Per qüestions de límit d'espai, s'ha inclòs la redacció a l'annex 6.1.3 d'aquest treball.

3. ANÀLISI DEL TREBALL DE CAMP

En aquest anàlisi conjugarem dues entrevistes. La primera d'aquestes fou la de Josefina Marigil, de 50 anys aproximadament, militant a Salvem el Cabanyal-Canyamelar fins la seua dissolució, activista actualment a Cuidem el Cabanyal i Cabanyal Horta, i membre de Xarxa Cabanyal, grup de veïns provinents de Salvem el Cabanyal-Canyamelar. A més, pren partit individualment ajudant a aturar desnonaments, protegint diversos arbres centenaris al barri, explicant a gent de la ciutat de València la situació en la que es troba el Cabanyal, i un llarg etcètera. Amb Esteve Latorre, filòleg valencià de 34 anys i natural del Canyameler, vam mantindre una xicoteta xarrada -degut a diverses limitacions- en qualitat de jove nascut al barri, fill de portuari i gran coneixedor de la cultura popular valenciana. Es complementaran les dades qualitatives amb dades quantitatives arreglades mitjançant un enquesta "sondeig" feta a una mostra de 40 valencians no habitants del Cabanyal.

¹² Llopis E. (2018). Cabanyal zona zero. Zambra.

L'anàlisi està escrit en un mena d'ordre cronològic, començant per el que s'han considerat les arrels de la problemàtica i finalitzant amb les conseqüències actuals.

Començant llavors per la cultura popular característica del barri, veiem el concepte d'*habitus* de Bourdieu P.¹³, entenent que les activitats quotidianes de qualsevol classe social en qualsevol interacció diària, venen determinades pels gustos, entesos com les preferències condicionades i determinades per urgència econòmica, funcionalitat, utilitat i llibertat d'elecció. Aquests gustos limiten el nostre dia a dia, les nostres decisions i actituds, i segons l'autor, aquests gustos, a la vegada, també es veuen limitats per un ordre abstracte que conforma els nostres criteris i la nostra disposició, definint les nostres relacions amb la cultura, segons el nostre capital cultural i la manera en que l'obtenim. Amb altres paraules, un conjunt de pràctiques objectives generades per les condicions de vida dels grups socials i la relació d'aquests amb les estructures també socials. L'*habitus* genera d'aquesta manera pràctiques pròpies de cada classe, segons les condicions de vida de dites classes, els espais dels estils de vida, com diu Bourdieu P. Llavors, els estils de vida són producte de l'*habitus* i dels sistemes socials, pràctiques quotidianes pròpies d'una o d'altra classe. (Bourdieu P., 1989)

En relació a això, l'entrevistada ens explica que ha passat la infantesa al carrer, que la van educar els seus pares, els seus veïns, l'escola pública, i l'ambient pescador, i que feien vida al carrer tots junts. No importaven les edats, els gèneres o les ètnies; tothom era gent que es "*currava* la seua vida", assegura Fina.

No és d'estranyar, llavors, que el barri tractés -i tracte- durant tants anys, mantindre la seua trama urbana, els seus edificis, les seues dinàmiques, i els seues costums, lluitant amb cos i ànima. Defensaven i defensen el conjunt de pràctiques objectives i naturals per ells, configurades segons les seues condicions de vida, els seus espais, i la seua trajectòria.

Continuant amb la resposta que dona l'entrevistada en preguntar-li per els sentiments que experimenta davant la problemàtica, tant del PEPRI com del PEC: "Estic molt decebuda i molt farta. Em fa vergonya aquesta esquerra que només fa paraules, perquè ells... jo m'he llegit el PEC, i quan tu llitges que volen recuperar a la gent del barri, ho posen tot tant bonico, unes paraules tan meravelloses, que en un principi teníem aquesta il·lusió, no? Quan després veus la realitat, i gràcies que existeix Cuidem i gràcies que existim persones que encara no hem pegat la cabotà i continuem lluitant, perquè ells volen que només... tindre carta lliure per fer el que vulguen, i això és el que no

¹³ Bourdieu, P. (1989). La distinción, Cap. La elección de lo necesario. Taurus. Pp. 379-403.

pot ser. Ells no veuen com és el barri, només estan a un despatx, i són gent que després ni viuen ací, tenen les seues cases fora, i no tenen problemes ni d'aparcament, ni de jornals ni de res.”

Es veu molt clarament l'anàlisi que fa un altre autor sobre, en el seu cas, la cultura obrera i la societat de masses, Hoggart R.¹⁴, quan explica que, especialment les persones més desemparades, asseguren que “ells”, com diu Fina, son personatges nombrosos en grup, poderosos i influents, i divideixen el món entre “nosaltres” i “ells”, els d'avall i els de dalt, els que reben i els que reparteixen les ajudes socials, “nosaltres” i els que controlen la nostra vida, els que no són de fiar. Experimenten un fort sentiment del desavantatge enfront “ells”. (Hoggart R., 2013)

Entendríem com a “ells” els polítics i les comissions tant del PEPRI com del PEC, els especuladors, i en definitiva la gent en pro de l'enderrocament del barri del Cabanyal.

El “nosaltres”, en canvi, es mostra com un grup, un tot, amb un fort sentit de pertinença que porta implícita la cooperació, l'amabilitat i el pensament de “som tots al mateix vaixell”, “no val la pena discutir”, “la unió fa la força”. És per aquestes raons que atorguen tanta importància a la sociabilitat, a estar un bon veí, als llocs acollidors. (Hoggart R., 2013)

Entendríem com a “nosaltres” la gent del barri, i els simpatitzants amb aquest potser també, però sent fidels a Hoggart R., aquest “nosaltres” hauria d'estar conformant únicament per la gent habitant del barri, que puja a aquest vaixell i s'uneix per fer força.

De fet, continuant per ací, Fina ens ho fa veure clar quan ens narra la seua infantesa indicant, com dèiem abans, “ens han criat en el carrer; mai he tingut la sensació de tindre un nivell de pobresa, o que d'alguna cosa no tinguera. He tingut una educació fantàstica, he tingut una escola, que ara està enderrocada, en la que ens ensenyaven una assignatura que era pesca, i sempre he estat relacionada amb la gent de la mar; per els veïns, encara que mon pare era obrer, tots els veïns estaven o treballaven pescant, o anaven al port, eren portuaris.” Veiem de nou com feien comunitat i barri al carrer, i de fet recorda que quan era menuda “la solidaritat, l'amor, la llibertat... ara ací als espais públics queden quatre trossos”.

Tornant a Hoggart R. i en relació al paràgraf anterior, aquest autor, de la mateixa manera que Bourdieu P., atorga molta importància a la llar i al barri de la classe treballadora i creu que la cultura popular és deguda a la socialització de les persones que pertanyen a dita classe; allò extern a ells és estrany i, comunament, hostil. És això el que l'autor anomena “ells”; els caps, els funcionaris,

¹⁴ Hoggart, R. (2013). La cultura obrera en la sociedad de masas, Cap. 3: Nosotros y ellos. Avellaneda: SXXI. Pp. 95-120.

els privilegiats, o l'Ajuntament de València en aquest cas. Segons el moment, qualsevol persona que pertanyi a una altra classe que no siga la treballadora serà reconeguda com a "ells", i per tant, una amenaça. (Hoggart R., 2013)

Per tant, ratifiquem que no és pas bogeria que la gent del Cabanyal s'organitzés per defensar-se contra "ells", contra les classes privilegiades que pretenien i pretenen modificar la seua llar, el seu barri i la seua cultura popular, el seu "patrimoni humà" amb el que s'identifica Fina, les seues "arrels"¹⁵.

Veiem així com el concepte d'hegemonia que desenvolupa Williams R. arrel la bibliografia de Gramsci¹⁶, es veu truncat en tant que la població del Cabanyal no considera la ideologia imposada com a sistema cultural, polític i econòmic, fruit de l'experiència i del sentit comú. A més, si en cap moment s'ha vist dominada i, per tant, ha reproduït les pràctiques i expectatives de la ideologia dominant, pel que recorda Fina, ha hagut d'haver o un punt d'inflexió en aquesta pràctica, o simplement mai han atorgat des del Cabanyal cap hegemonia a l'Ajuntament de València. (Williams R., 1988)

Es pot il·lustrar amb la resposta donada per Fina a la pregunta "Creus que la pasta de la que està feta la gent d'aquest barri, va influir a la gestió de l'organització del barri i la lluita contra el PEPRI?", a la que va contestar dient que estava segura perquè la gent de la mar estava feta amb la resistència, i que recorda a son pare lluitant per que posaren el clavegueram, quan ella era menuda.

A més, diu que el Cabanyal sempre ha estat oblidat per l'Ajuntament de València, cosa que també deixa caure Llopis E. al seu llibre Cabanyal Zona Zero¹⁷. Encara així i amb l'assetjament per part de l'Administració que narra Fina¹⁸, amb les ratlles de color marró i vainilla que feien servir per marcar els enderrocaments de les propietats comprades per l'organisme, no van cedir. No es van subordinar i no van reproduir cap pràctica o expectativa de la ideologia dominant, sinó que la van rebutjar i senyalar com a despropòsit.

¹⁵ És algo important. Eixe patrimoni humà que soc jo, estem destinades a estar expulsades d'ací, del barri. És qüestió de diners. Osiga que eixa pasta que tu dius és una pasta de resistència, i estic en això, en la resistència, perquè una altra persona haguera dit "bah, puta merda, me'n vaig a un altre barri, me'n vaig al Poble Nou (de Benitatxell), me'n vaig a veure la meua filla"... però d'alguna manera ací tinc les meues arrels i pense que és un dret.

¹⁶ Williams, R. (1988). *Marxismo y Literatura*, Cap. 6: La hegemonia. EDITORIAL. Pp. 129-136.

¹⁷ Llopis E. (2018). *Cabanyal zona zero*. Zambra.

¹⁸ "De fet encara queden restes d'eixe assetjament que per a mi va ser brutal, el veure tot el meu barri ple de tres ratlles de color marró, vainilla... com que "este solar o esta casa l'he comprat, l'enderroque"... i així estava tot."

Tota aquesta manca d'hegemonia cap al govern local, i el fort sentit de comunitat i de pertinença que hi ha des dels habitants del barri cap al seu propi territori, va comportar una organització i actuació conseqüent, determinants.

Seguint per ací i McAdam, Tarrow i Tilly¹⁹ com a referents, parant atenció a la dimensió política que hi ha dins el concepte d'hegemonia de Gramsci, aquests autors indiquen primerament que l'atribució col·lectiva d'amenaques i d'oportunitats és un mecanisme primordial en la mobilització, i involucra la competència entre diferents interpretacions -prevalent finalment una-, l'apropiació social de l'espai existent i les identitats col·lectives, i la intermediació compresa com el vincle entre dos o més llocs socials no connectats anteriorment. Afegeixen que les associacions polítiques i el seu grau d'influència abans de l'episodi contenciós explica l'estructura dels diferents moviments. (McAdam et al., 2003)

Les associacions influents per l'esclat del conflicte en aquest cas foren, sobretot, l'associació veïnal del Salvem el Cabanyal, ja que fou la primera sota la que es va organitzar el barri.

Segonament, els autors diuen que un factor extern central és la capacitat estatal, que fa referència al grau de control que els agents estatals exerceixen sobre les persones, activitats i recursos, i la democràcia, fent referència al grau de consulta protegida entre l'amplitud de l'associació política, l'equitat en aquesta, la fortalesa de la col·lectivitat dins dels ciutadans, i la protecció d'aquests front l'acció dels agents governamentals. (McAdam et al., 2003)

Quan comparen episodis de contenció, identifiquen mecanismes recurrents que es combinen amb tres processos sòlids; la construcció de nous actors polítics i de les seues identitats, la polarització del centre moderat que impedeix la recomposició d'aliances anteriors, i el canvi en l'escala dels processos de disputa d'allò local i allò translocal. (Pinto Ocampo M. T., 2010)

Podem veure reflectit aquest concepte també amb la declaració d'Esteve a la pregunta "A què creus que es deu l'aixecament social i la negació de l'hegemonia que es va viure durant aquells anys?", a la qual aquest respon recordant que sobre l'any 2000 van començar a esclatar diversos casos de corrupció a l'Ajuntament de València i al Partit Popular en general. L'entrevistat pensa que allò va ser fonamental, perquè la gent va perdre completament la confiança en la institució. "Potser no eren massa fidels, però va ser la gota que va fer vessar el got, diria jo" finalitza.

Llavors, i amb termes de McAdam et al., veiem com la població del Cabanyal sent amenaçat l'espai on aflora la seua identitats col·lectiva; el barri. El fort associacionisme veïnal organitzat per

¹⁹ McAdam, Tarrow & Tilly (2003). La dinàmica de la contienda política. Virus Editorial.

defensar-se dels agents externs; l'Administració. La construcció d'aquests nous actors, les seues identitats, la polarització i la dicotomia del conflicte.

Continuant per aquesta línia amb el concepte de resistència cultural de Clarke, Hall, Jefferson i Roberts²⁰, veiem com, amb aquesta organització dels habitants, sorgeix una contracultura i una subcultura -en termes dels autors citats- exercides pel barri del Cabanyal, possiblement detonades per una crisi d'autoritat, fruit de la desconfiança cap als seus polítics com ja hem dit, i com reitera Fina amb "El Cabanyal que jo vaig conèixer i en el que estic vivint ara no tenen res a veure; si recorde l'època en que era nana, era tot meravellós, perfecte. Després va començar amb Rita Barberà la *moguda* del PEPRI, que era que volien, una altra volta, que vinguera l'Avinguda Blasco Ibáñez, que aplegara a la mar, sent una locura perquè això era tallar el barri pel mig. Gràcies a la ministra Sinde (Ángeles González-Sinde), amb una ordre ministerial que va fer en 2009. Gràcies a eixa ordre es va paralitzar. Després va entrar al Govern l'esquerra, i tota la gent del Cabanyal, o molta, estava com "anem a respirar, que ja no van a tallar el barri pel mig, que ja s'ha paratitzat aquesta locura", i amb el següent paràgraf, "Però malgrat tot, el govern que ha entrat va tindre una regidora d'urbanisme, la senyora Sandra Gómez, que ha fet un PEC, que si el PEPRI era una *putada* molt gran, el PEC és *putada* doble (...). Ara en una part diuen que no, que la part del BIC, que "el Bien de Interés Cultural, que lo van a respetar", però clar, això hauríem de veure-ho, perquè ací les coses de boca i de paraula es diu molt, però després els fets, el que estem veient, és altra cosa."

Podríem interpretar que si abans del 1998 i la iniciativa del PEPRI ja es desconfiava considerablement del Govern Valencià, amb l'etapa Rita Barberà, la corrupció del PP, i l'afany per transformar València en una ciutat turística i ja no tant industrial, com diu Santamaría B.²¹ amb que les ciutats han sofert transformacions urbanes i reconversions per tal de posicionar-se en el mercat global a través de la competitivitat i la creativitat, el barri del Cabanyal va acabar de perdre la confiança en els seus governants. No oblidem que la mateixa autora assegura que l'administració de la ciutat ja no és la prioritat, sinó la seua imatge, la seua marca, i el respectiu "city-marketing" local per atraure el focus turístic i no tant industrial. (Santamaría B., 2014)

Llavors, veiem que efectivament va haver-hi un punt d'inflexió, una crisi d'identitat en termes de Hall et al. Això va detonar la contracultura observada al Cabanyal, rebutjant la producció capitalista i les noves professions de l'Estat del Benestar, com poden ser el sector turístic i el consumisme extrem per part dels turistes, no tant cap als objectes sinó cap als espais de consum i

²⁰ Hall, S. (2014). Rituales de resistencia. Subculturas juveniles en la Gran Bretaña de postguerra. Traficantes de Sueños.

²¹ Santamaría B. (2014). El oficio de la resistencia. Salvem y Viu al Cabanyal como formas de contención del urbanismo neoliberal. Revista de Dialectología y Tradiciones Populares. Vol. LXIX, nº 2, p. 305-326.

les seues conseqüències. És visible amb la declaració que fa Fina amb “I això és d’alguna manera el que deuríem de reflexionar, perquè es convertirà en un Benidorm, en un Magaluf, o en una merda d’aquestes de quatre euros que posaràs la cadira en un cantó esperant a veure si apareix algun veí teu... de fet la gent del Cabanyal no voldrà viure així... perquè serà molt trist.”

Parem ara més atenció al que van esdevenir els moviments urbans, com els anomena Santamaría B.²², i en la declaració que fa Fina amb “ Nosaltres estàvem un poquet oblidades, que sempre ha sigut aixina. De fet amb el PEPRI, de alguna manera el que hi havia allà era... no sé com explicar... assetjament per part de l’Administració, molt fort, molt fort. De fet encara queden restes d’eixe assetjament que per a mi va ser brutal, el veure tot el meu barri ple de tres ratlles de color marró, vainilla... com que “este solar o esta casa l’he comprat, l’enderroque” ... i així estava tot.”

Entenem per moviments urbans les “formes de acció col·lectiva, vehiculades en processos conflictius que polititzen la ciutat y portades endavant per uns subjectes en xarxa que, en majos o menos mesura, comparteixen tres elements: trets identitaris (canviants, múltiples, fragmentats; unes percepcions sobre les seues realitats urbanes i sobre el mon; i unes aspiracions de canvi dels models hegemònics” (Santamaría B., 2018 p. 386)

Segons l’autora valenciana, les polítiques municipals neoliberals comportaven una clara voluntat d’apropiar-se del litoral des del 1998, i han potenciar la insostenibilitat urbana i la conflictivitat social, multiplicant d’aquesta manera les iniciatives veïnals i els moviments urbans per la transformació social. A més, la varietat d’eines i recursos i la capacitat per proposar alternatives evidencien com a un territori concret el veïnat resisteix front polítiques inicialment “úniques”. (Santamaría B., 2018)

Aquesta organització i actuació de la que venim parlant des de fa dues pàgines, fruit de la contra hegemonia i de la contracultura sorgida al barri, definida com a moviment urbà, i que tracta de reapropiar-se de l’espai públic, especulat i privatitzat.

Quines foren doncs les conseqüències d’aquesta indignació i aquest desacord, fet servir com a benzina per organitzar el barri i actuar en resposta del PEPRI?

Observem dos dimensions principals en aquestes conseqüències. La primera és la de l’urbanisme, i podem veure-la reflectida amb les declaracions de l’entrevistada en quant a que es dedica a mostrar el barri i a explicar els arbres que hi havia fa anys, el trenet que passava per allà, les

²² Santamaría, B. (2018). Tácticas de resistencia en la ciudad. Alternativas desde los movimientos urbanos en El Cabanyal (Valencia, España). AIBR: Revista de Antropología Iberoamericana, V. 13, N. 3, Pp. 381-405.

cases més antigues, tot el que han enderrocat, i les places que han reformat o fins i tot eliminat. A aquesta pràctica Fina l'anomena, casualment, "un James Walker". També diu que a la gent del barri els resulta molt difícil conservar-lo, i que un dels pocs llocs dels que encara poden gaudir en comunitat i de la gent "de tota la vida", és precisament l'horta popular, i que la resta "és tot negoci". Assegura que ni tan sols poden exercir el seu dret a l'habitatge encara que "ho diu la Constitució, tant que parlen de la Constitució, allà també ho posa clar que és un dret. Però pareix que és només un dret per qui té diners."

L'urbanisme, com la urbanitat i la noció d'espai públic, interessa més en l'administració de les ciutats, com en aquest cas l'Ajuntament de València. La idea d'espai públic en algun moment s'ha implementat en les retòriques politico-urbanes i en les seues agendes, i a més d'estar propietat de l'Estat, transcendeix la dualitat públic-privat. (Delgado M., 2011)

La societat és entesa com a lliure i igualitària, i els subjectes d'aquesta són conscients de la seua dependència dels altres i de l'espai públic, on s'escenifica aquesta dependència i enharmonia amb el capitalisme. Quan els excessos d'aquest capitalisme, com en el cas de l'especulació, criden a la mobilització de la societat en la que impera per denunciar-los, proposant estructures alternatives amb èmfasi artístic, prescindint de qualsevol referència a la classe social, es remet directament a la unió dels individus per judicis morals de condemna o aprovació. (Delgado M., 2011)

Pensem que el Cabanyal és un barri característic per la seua multiculturalitat, altament artístic i amb un teixit comunitari fortament entrellaçat, que mai ha distingit entre gent d'allà mateix o d'altres llocs. L'entrevistat de fet declarava que fins i tot recorda que als 2000, amb els anys més foscos, ja hi havia població estrangera al barri, i que aquesta lluitava com si fos "cabanyalera de tota la vida".

A més, segons l'enquesta realitzada a la població valenciana, un 23% dels enquestats van definir el barri amb una paraula; "diversitat", o termes relacionats amb aquest.

La segona dimensió que trobem com a conseqüència és la de la gentrificació, un procés que mai no ha acabat de calar degut a la forta resistència veïnal, la qual es va tornar un dels punts a l'agenda diària de l'Ajuntament de València (Santamaría B., 2014).

Ja ens ho indica l'entrevistada amb "Ací s'ha gentrificat totalment el barri, que no s'ha recuperat ni la gent que som del barri. Jo per exemple puc parlar a títol personal, ara mateix a desembre me'n tinc que anar perquè el contracte que tinc ja no me'l renoven perquè venen la casa. I com això tot; els lloguers ací estan fets només per rics o per gent que vol blanquejar diners, o per compartir la casa amb cent i la mare. (...) Amb un jornal de 1000 euros, és molt difícil pagar 600." Fa

servir els termes com “rics” i “gent que vol blanquejar diners” per referir-se als culpables d’aquesta gentrificació i l’especulació conseqüent, i “gent que som del barri” per referir-se a, com ella, la població del territori que no pot permetre’s un lloguer degut a l’encariment dels lloguers.

A més, al estar desemparat el barri en negar des de l’Ajuntament la seua deterioració i simplement contraatacar amb el PEC, s’alenava al procés de gentrificació, a l’especulació i a les nombroses intervencions urbanístiques perpetuades per les altes elits, degradant l’espai urbà de la ciutat en xocar amb la resistència veïnal, i concentrant les infravivendes de tota la capital a un mateix barri. A més, aquest model urbanístic neoliberal es va desenvolupar abans de l’escat de la bombolla immobiliària del 2008, en ple auge de la hiperurbanització. (Santamaría B., 2014)

Hui, el fracàs de les polítiques urbanistes neoliberals es reflexa en la fragmentació tant de l’espai urbà com del teixit social del barri costaner del Cabanyal, a través de diferents imatges com la de la contaminació, el desordre, i com dèiem, el desemparament institucional conseqüent de la no col·laboració amb el capitalisme més salvatge.

De fet, a la pregunta -de resposta oberta- feta a l’enquesta sobre quin creien els enquestats que eren els principals actors i factors de la problemàtica, un 57% va respondre amb la dualitat política-barri, un 15% especulació, un 15% tant política com especulació, i un 13% ho atorgava a altres ho desconeixia.

4. CONCLUSIONS

Amb l’anàlisi de la realitat fet a l’apartat anterior arribem a una conclusió paradoxal però fonamentada. El remei ha passat a estar la malaltia.

El Cabanyal, després de tants anys de lluita urbana per tal d’aturar qualsevol procés amenaçador per el barri, com l’enderrocament de certes propietats característiques arquitectònicament, l’especulació del litoral valencià amb previsió d’augmentar el turisme a la ciutat, o simplement els possibles canvis en el teixit social i en les arrels del seu habitus, després d’aconseguir aturar el PEPRI i de continuar alçant la veu per tombar el nou PEC, ha acabat gentrificat, especulat, i perdent part de la seua identitat popular.

El no reconeixement de l’hegemonia a l’Administració, la contracultura sorgida de la forta identitat de barri, i l’organització i la resistència presents en els moviments urbans, fins el seu triomf en 2016 -amb el bloqueig del PEPRI-, no ha frenat la degradació física i social, no ha mantingut a les seues llars a la gent natural del Cabanyal, i ni tan sols ha contingut l’especulació.

Tot allò que tractaven d'evitar amb les previsions que es van fer si el PEPRI s'implantava, han acabat per calar.

Paradoxalment, la seua lluita ciutadana i el seu recorregut han comportat que des de l'Ajuntament de València, potser com a càstig o potser assumint la no hegemonia per part del barri cap a l'Administració, s'abandone i s'oblidi aquesta xicoteta societat del Cabanyal, per complet.

Aquesta xicoteta societat del Cabanyal, no pas el seu potencial turístic i la seua conseqüent especulació. D'ací que es contraatacaren els moviments urbans efectius amb un PEC.

I és tal l'abandonament, l'oblit i l'exclusió social, que a la pregunta de com definirien a la gent d'aquest barri, realitzada a l'enquesta "sondeig" de la població valenciana, un 20% dels enquestats van respondre amb termes que podrien considerar-se pejoratius, com per exemple "conflictius", "narcotraficants", "em transmeten desconfiança", "marginats", etc. I això que un 55% no coneixia el conflicte o "només per damunt". A més, només un 21% va col·labora d'alguna manera amb el barri en temps de lluita, i tothom responia en passat, el que ens fa suposar que actualment cap enquestat col·labora de cap manera.

En quant a la gentrificació esdevinguda després del bloqueig del PEPRI i en temps actuals del PEC, segons dades de l'Oficina d'Estadística de l'Ajuntament de València²³, s'assegura que al Cabanyal el percentatge de residents estrangers es situa al voltant del 15%, quan la mitjana de la ciutat és un 12,5%.

A més, com diu Ballester E. J. Al seu TFG²⁴, el deteriorament de l'espai públic i dels habitatges, que automàticament s'abarateixen, els comerços poc rentables segons el neoliberalisme postindustrial, la població de limitat poder adquisitiu, propicien una estratègia d'especulació i negoci perfecta, entenent la ciutat i l'espai públic com objecte mercantil. És d'aquesta manera com els poders públics i els econòmics treuen el control de les propietats als seus habitants, revaloritzen els espais, els venen i atrauen el turisme, el oci, i definitivament, provoquen el procés gentrificador. (Ballester E. J., 2016)

Esdevén així la pèrdua d'identitat popular, i l'expulsió de la gent natural del barri del Cabanyal, com narrava Fina a la seua entrevista, i com m'han transmès els molts veïns amb els que vaig poder parlar una mica.

²³ Dades actualitzades a 1 de gener de 2015 per l'Oficina d'Estadística de l'Ajuntament de València. 46 Arxiu d'Etnografia de Catalunya, n.º 17, 2017

²⁴ Ballester E. J. (2016). La sobra de la gentrificació en el barri del Cabanyal. Amenazas y oportunidades. Escuela Técnica Superior de Arquitectura. Universitat Politècnica de València.

Veiem llavors què, com dèiem al començament d'aquest apartat, el remei ha passat a estar malaltia; els moviments urbans i l'aturament del PEPRI ha comportat especulació, gentrificació, marginació social i debilitament de la seua pròpia identitat.

Just el que es pretenia evitar.

Però llavors, hem aconseguit assolir l'objectiu principal? Hem comprès en quina mesura va inferir la cultura popular del barri en l'actuació ciutadana front el PEPRI, i quines conseqüències va comportar, reflectides hui dia amb un nou PEC?

Doncs la segona part de la pregunta sí ha sigut resposta amb aquestes breus conclusions, i la primera part, creiem que cal clarificar-la.

El grau en que va inferir la cultura popular amb l'actuació front el PEPRI i el PEC va ser molt elevat. Com explicàvem a l'apartat de l'anàlisi, l'habitus de la gent del Cabanyal va estar un factor decisiu, tenint en compte que amb les reformes urbanístiques imposades, pretenien alterar-lo en gran mesura. Això va comportar el naixement de la contracultura i dels posteriors moviments urbans.

Potser si el seu habitus i la seua cultura no haguera estat tan implicada amb l'espai públic, si no hagueren sentit la seua vida "de carrer" amenaçada, mai hagueren alçat la veu. Potser si la història del territori no hagués consistit en una concatenació de moviments urbans i cooperatius per millorar el seu barri, mai haguera sorgit una contracultura. O potser mai s'haguera considerat una reforma urbanística alternativa a la que tractava d'imposar l'Ajuntament.

En relació a això i pensant ara en les dues hipòtesis formulades, la primera "Serà que el Cabanyal mai ha reconegut València com a "govern"?, podríem dir que queda parcialment refutada. Arrel la crisi d'autoritat desenvolupada deguda a la no-hegemonia atorgada a les institucions valencianes, i a la forta amenaça cap al seu habitus -diferent de la resta de la ciutat de València-, sembla que el barri no reconegués el poder del govern de la ciutat i es dedicués a cercar alternatives a allò donat per descomptat, i dictaminat per "ells".

En quant a la segona hipòtesi, "Van haver-hi més factors i actors principals, a banda de la política i el veïnat?" creiem que queda clar que tant l'urbanisme com l'economia neoliberal també van estar una clau tant o més important en el recorregut dels esdeveniments.

Veiem com l'administració valenciana mostra moltíssim interès per el desenvolupament de "l'urbanisme empresarial" i les noves polítiques urbanes, eixos fonamentals en el conflicte del barri

del Cabanyal. El govern de la ciutat ja no és la prioritat, sinó la seua imatge, la seua marca, i el respectiu “city-marketing” local per atraure el focus turístic i no tant industrial. (Santamaría B., 2014)

Un exemple d’això és la Ciutat de les Arts i les Ciències -CAC-, escenari de diferents grans projectes, i casualment veïna del Cabanyal. Precisament, el barri estudiat està situat privilegiadament, i simbolitza l’altre extrem de les polítiques urbanístiques; la precarització urbana, la cara oposada a l’especulació. (Sanatamaría B., 2014)

5. QUESTIONS POSTERIORES

En acabar aquest treball, tractant d’abastar tot el que ha semblat interessant, dins dels límits de temps, distància, diners i paraules, bastants qüestions han quedat en l’aire i sense possibilitat d’anàlisi.

Per exemple, sembla que el punt actual de la problemàtica és una forta desmotivació per part del barri del Cabanyal, i una -pel que sembla- imminent aplicació del PEC. Seria interessant estudiar el procés mitjançant el qual la gent a acabat perdent una motivació i una força que semblava inesgotable. Potser els personatges que al 1998 tenien 25 anys ara tenen 49 i ja no tenen la mateixa vitalitat, o han conformat una família, o una carrera professional, o ves a saber. Potser ja no és la seua prioritat el manteniment del seu barri. O qui sap, igual han hagut de marxar per causa de l’encariment de l’habitatge, desembocat per la gentrificació. I en relació a això, podria ser que el percentatge de població natural o interessada en el Cabanyal i la seua conservació fos actualment molt baix, i que tant els turistes com els agents immobiliaris s’hagen apropiat de l’espai públic, i amb això, dels moviments urbans.

Actualment, caldria fer una feina de reflexió i proposar alternatives al PEC o a l’abandonament, per tal d’aconseguir mantenir “l’autenticitat” del territori, reduint al mínim les implacables conseqüències del capitalisme neoliberal i el “city-marketing”. Monitorar, implantar polítiques socials específiques, restaurar el barri respectuosament amb la seua història, i d’altres, podrien estar eines molt beneficioses per el tractament del conflicte estudiat en aquesta ocasió.

6. BIBLIOGRAFIA

Bauman S. (2004). Modernidad líquida. FONDO DE CULTURA ECONÓMICO.

Ballester E. J. (2016). La sobra de la gentrificación en el barrio del Cabanyal. Amenazas y oportunidades. Escuela Técnica Superior de Arquitectura. Universitat Politècnica de València.

Bourdieu, P. (1989). La distinción, Cap. La elección de lo necesario. Taurus. Pp. 379-403.

Delgado, M. (2011). El espacio público como ideología. Universitat de Barcelona.

Eduardo Riol Carvajal (2003). REVISTA BIBLIOGRÁFICA DE GEOGRAFÍA Y CIENCIAS SOCIALES. Universidad de Barcelona. ISSN: 1138-9796, Vol. VIII, nº 431.

Hall, S. (2014). Rituales de resistencia. Subculturas juveniles en la Gran Bretaña de postguerra. Traficantes de Sueños.

Hoggart, R. (2013). La cultura obrera en la sociedad de masas, Cap. 3: Nosotros y ellos. Avellaneda: SXXI. Pp. 95-120.

Llopis E. (2018). Cabanyal zona zero. Zambra.

McAdam, Tarrow & Tilly (2003). La dinámica de la contienda política. Virus Editorial.

Orta González, D. (2004). P.Bourdieu "LA DISTINCIÓN. CRITERIOS Y BASES SOCIALES DEL GUSTO". Athenea Digital, Nº6.

Pinto Ocampo M. T. (2010). Dynamics of Contention. Cambridge University Press, Análisis político. Nº69, p. 121-126.

Sanchis Pallarès A. (2009). Història del Cabanyal. El Poble Nou de la Mar. Ed. Javier Boronat. Citat per Llopis, E. (2018) a Cabanyal zona zero, Zambra.

Santamaría B. (2007). Historias de vida del Cabanyal-Canyamelar. Ed. Reproexpres.

Santamaría B. (2014). El oficio de la resistencia. Salvem y Viu al Cabanyal como formas de contención del urbanismo neoliberal. Revista de Dialectología y Tradiciones Populares. Vol. LXIX, nº 2, p. 305-326.

Santamaría, B. (2018). Tácticas de resistencia en la ciudad. Alternativas desde los movimientos urbanos en El Cabanyal (Valencia, España). AIBR: Revista de Antropología Iberoamericana, V. 13, N. 3, Pp. 381-405.

W. Soja, E. (2008). Postmetrópolis. Estudios críticos sobre las ciudades y las regiones, Cap. 3 p. 118-124, Cap. 4 p. 150-163. Traficantes de Sueños.

Williams, R. (1988). Marxismo y Literatura, Cap. 6: La hegemonía. Pp. 129-136.

7. ANNEXOS

7.1 Marc teòric

7.1.1 Conceptes

Hegemonia

Per tractar de definir i d'explicar el concepte d'hegemonia, ens centrarem en les reflexions de l'autor Williams R. entorn el marxisme i la literatura.

La definició tradicional d'hegemonia és la direcció política o dominació, especialment en les relacions entre Estats. El marxisme va més enllà i parla també de la dominació en les relacions entre classes socials, especialment en la dominació d'una classe dirigent. (Williams R., 1988)

A l'obra d'Antonio Gramsci -desenvolupada a una presó feixista entre el 1927 i el 1935-, criticada i qüestionada precisament per no estar del tot compresa, l'autor planteja la distinció entre domini i hegemonia, entenent el primer com a expressió directament política i, en temps de crisi, com a coerció directa complexament entrelaçada amb forces socials, culturals, i hegemòniques. L'hegemonia, inclou els conceptes anteriors; cultura i procés social, en els quals les persones defineixen i configuren les seues vides i el concepte de ideologia, un sistema de significats i valors que constitueixen l'expressió o projecció d'un particular interès de classe. (Williams R., 1988)

Centrant-nos ara en aquest darrer concepte, la classe dominant posseeix aquesta ideologia en formes simples i relativament pures. Una classe subordinada no té una ideologia com la de la classe dominant, sinó més bé una consciència; la creació de la ideologia està en mans d'aquesta classe privilegiada i dominant, que controla els mitjans de producció primaris. A la classe subordinada se li imposa aquesta ideologia "aliena" i preguinada, que ha de defensar i sostenir. (Williams R., 1988)

Tant és així que dita classe social considera la ideologia imposada com a sistema cultural, polític i econòmic, fruit de l'experiència i del sentit comú. No és necessària cap manipulació o adoctrinament per constituir l'hegemonia; la classe social dominada mateixa constitueix les pràctiques i expectatives necessàries per defensar i protegir la ideologia imposada. Es considerarà cultura encara que més aviat siga la vívida dominació i subordinació de les classes particulars, encara que aquestes siguen normals i comuns en l'oci i en la vida privada. Veiem com s'internalitza la pràctica dominant i es torna gairebé invisible. (Williams R., 1988)

Entenem llavors la dificultat de Gramsci per definir el concepte d'hegemonia; observa un poble treballador que ha de convertir-se en una classe potencialment hegemònica, contra pressions i límits imposats per la classe hegemònica existent i poderosa, mitjançant la cultura i la societat. A

més, existeix el problema de la tendència a totalitzar el concepte, resultant fàcilment compatible amb la superestructura o la ideologia, possibilitant el plantejament simplista i equivocat de la dominació, la subordinació, i les seues relacions. (Williams R., 1988)

L'hegemonia és sempre un procés per a Gramsci, no un sistema o una estructura; és un complex d'experiències, relacions i activitats socials -no individuals- que tenen límits i pressions específiques i canviants. No és passiva com les formes de dominació, sinó que ha de ser renovada, recreada, redefinida i modificada contínuament. És per això que al concepte d'hegemonia hem d'afegir la contra hegemonia i la hegemonia alternativa; parlar de el que és hegemònic és parlar del que no ho és, del que és dominant, i del que és dominat. S'han d'explorar els límits i les condicions, incloure-les en l'anàlisi històric. Una concepció estàtica i totalitzadora de una ideologia pot ignorar alternatives i oposicions decisives per controlar-les, transformar-les o potser incorporar-les. (Williams R., 1988)

“Pot argumentar-se persuasivament que totes o gairebé totes les iniciatives i contribucions, encara quan assumeixen configuracions manifestament alternatives o d'oposició, en la pràctica es veuen vinculades a allò hegemònic: que la cultura dominant, per dir-ho així, produeix i limita a la vegada les seues pròpies formes de contracultura”. (Williams R., 1988 p. 136)

Resistència cultural

Per tractar de definir i d'explicar el concepte de resistència cultural, ens centrarem en les reflexions dels autors Clarke J., Hall S., Jefferson T., i Roberts B. entorn el sorgiment de les contracultures, caracteritzades per la seua pertinença a la cultura de classe obrera.

El període de postguerra de la Segona Guerra Mundial va estar decisiu pel sorgiment de diferents tipus de moviments expressius entre joves tant de classe treballadora com de classe mitjana, estant aquests diferents als moviments estudiantils característics del període de abans-guerra. La classe obrera britànica sembla que fou sotmesa a tres factor sociològics decisius; la prosperitat econòmica, el consens sociopolític, i l'apropament de dita classe obrera als valors de la classe mitjana. (Hall S. et al., 2014)

En aquells moments, sobre els anys 50 del segle XX, la joventut s'implica en la cultura popular i en la política, i poc a poc va abandonant la societat tradicional i l'afiliació cultural “donada per descomptat”. És d'aquesta manera que sorgeix la subcultura de classe treballadora amb estructures clarament articulades, i la contracultura de classe mitjana, molt més difusa i individualitzada. (Hall S. et al., 2014)

Aquesta darrera representa la dicotomia entre els aspectes quotidians sota control “tradicional” com la família i l’escola, i aquells aspectes lligats a l’oci i al temps lliure; tracten d’esborrar la línia que separa activitats “obligatòries” i “lliures”, i intenta explorar institucions alternatives i nous patrons. La joventut de classe treballadora, en canvi, s’apropia de l’ambient del voltant i desenvolupa activitats alternatives al seu propi “medi”, s’apropia del seu “gueto”, no cerca o construeix nous espais o institucions alternatives com els seus pares de classe mitjana. (Hall S. et al., 2014)

Per altra banda, ambdues cultures alternatives -tant la subcultura de classe treballadora com la contracultura de classe mitjana- son considerades fruit d’una crisi d’autoritat. La diferència és que en el cas de la classe treballadora, dita crisi es considera com a feblesa de control sobre la classe subordinada, i en el cas de la classe mitjana es considera una crisi entra la joventut de classe dominant. (Hall S. et al., 2014)

Centrant-nos ara en les dinàmiques de cada cultura alternativa, veiem com la contracultura de classe mitjana tracta de invertir la classe burgesa, desublimant-se metodològicament des de dins mitjançant la negació. Rebutgen la cultura de classe mitjana dels seus pares, de la seua escola, del seu govern, donat a l’augment de la divisió del treball, la producció capitalista, les noves professions, l’Estat del Benestar... la intel·ligència orgànica del capitalisme modern, amb termes de Gramsci, caracteritzats per la seua capacitat directiva i tècnica, degut a l’expansió de l’educació i a les esclatxes crítiques de les superestructures, que provocaren la revolució de la consciència moderna. (Hall S. et al., 2014)

De fet, els autors expliquen que sense l’existència de l’augment del mercat de consum, les subcultures no hagueren pogut ni tan sols existir; els mitjans de comunicació massius, el consumisme dels bens del mercat, i el procés d’expansió i difusió amb gran part dels països occidentals fruit dels avanços en electrònica van estar decisius per les subcultures i contracultures. (Hall S. et al., 2014)

El consum de televisors, ràdios, revistes, i en definitiva el mercat d’entreteniment consumit en el temps lliure dels joves de classe mitjana i obrera, que ja no es veien obligats a assumir responsabilitats històriques va propiciar la gestació de la cultura alternativa. (Hall S. et al., 2014)

“El capitalismo avanzado es imposible sin una expansión paralela del “cerebro” social y de sus nervios y comunicaciones” (Nairn, 1968).

Cultura popular

Per entendre el concepte de cultura popular, farem servir Bourdieu P. i les reflexions que fa al capítol La elección de lo necesario -pertanyent a l'obra La distinción- entorn la cultura popular i la seua dominació, i a Orta González D. i les seues reflexions entorn el clàssic.

Les activitats quotidianes de qualsevol classe social en qualsevol interacció diària, venen determinades pels gustos, entesos com les preferències condicionades i determinades per urgència econòmica, funcionalitat, utilitat i llibertat d'elecció. Aquests gustos limiten el nostre dia a dia, les nostres decisions i actituds, i segons Bourdieu, aquests gustos, a la vegada, també es veuen limitats per un ordre abstracte que conforma els nostres criteris i la nostra disposició, definint les nostres relacions amb la cultura, segons el nostre capital cultural i la manera en que l'obtenim. (Bourdieu P., 1989)

Aquest ordre podem anomenar-lo, com fa l'autor, habitus; un conjunt de pràctiques objectives generades per les condicions de vida dels grups socials i la relació d'aquests amb les estructures també socials. L'habitus genera d'aquesta manera pràctiques pròpies de cada classe, segons les condicions de vida de dites classes, els espais dels estils de vida, com diu Bourdieu. Llavors, els estils de vida són producte de l'habitus i dels sistemes socials, pràctiques quotidianes pròpies d'una o d'altra classe. (Bourdieu P., 1989)

Per aquesta raó, segons l'autor és crucial el capital escolar, que estableix coneixements i pràctiques que disposen d'una manera o d'altra als individus front el món de l'art, de tal manera que els gustos de un determinat grau d'escolarització coincideixen entre pertanyents al mateix, enclastant els individus. Llavors, les classes no és diferencien només segons les relacions de producció més marxianes, sinó també mitjançant el seu habitus i les pràctiques de les que hi deriva, dependents del capital econòmic i del capital cultural. (Orta González D., 2004)

Centrant-nos ara en el capital cultural i en el factor més influent en la formació de l'habitus de classe, l'autor ens indica que la possessió i definició dels gustos i de les pràctiques culturals són un element més en les relacions de poder entre classes. El grup que posseeix els mitjans de producció cultural és el grup privilegiat que pot permetre's uns gustos i unes pràctiques o altres, gairebé deslligades de les necessitats -el que resulta imprescindible per viure en determinades condicions econòmiques, socials i culturals, influenciades per objectivitat i subjectivitat- bàsiques i fonamentals. Veiem llavors estratègies i jugades per influenciar el capital cultural i lluitar així simultàniament amb altres instruments de poder per aconseguir l'autoritat, en aquest cas cultural, cercant la seua màxima "rendibilitat". (Bourdieu P., 1989)

Aquesta classe dominant que determina d'una manera o d'altra les pràctiques entorn el capital cultural -en la qual sol invertir i consumir de manera important-, transforma activitats quotidianes culturals com anar al cinema, al teatre, escoltar segons quina música, en característiques determinants de classe, classificant habitus propis de la cultura legítima, i propis de "els altres". (Bourdieu P., 1989)

La classe dominant de la que parlem sol ser la petita burgesia, que pretén distingir-se tant de la gran burgesia com del poble pla. Per aquesta raó donen tanta importància al sistema educatiu i al seu paper socialitzador i productor cultural, perquè si certa generació no aconsegueix satisfer les seues "expectatives culturals", les generacions vinents ho faran i es distingiran per fi dels "altres". (Bourdieu P., 1989)

"Els altres" o classe obrera, defineix els seus gustos i la seua ambició cultural en funció de les seues necessitats. Veiem la necessitat feta virtut, i la manera en que l'habitus de classe es deslliga de les condicions de vida i que encara que poc a poc gaudeixen de més recursos, les pràctiques són condicionades per l'elecció d'allò útil, funcional i "fet per ells". El consum de cultura es justifica de la mateixa manera i s'estableix com allò apropiat per la seua classe, que deriva del principi de conformitat, que a la vegada deriva del toc d'atenció que la classe pateix en adoptar costums pròpies d'un habitus aliè al seu. Viuen en aquesta mena de univers tancat on es reforça la tradició i es nega l'avantguarda, percebuda com atac contra "els seus" costums i pràctiques. (Orta González D., 2004)

D'aquesta manera, segons el que Orta González entén de Bourdieu, l'ordre de cada classe es pren com a "natural", revestint de sentit comú tota pràctica i elecció pròpies de l'habitus del grup, dotant-lo d'una consistència força difícil de transgredir. Suggereix d'aquesta manera una jerarquització de la relació classe-habitus, assumida com estructura mental natural, obvia i desitjable en els diferents grups socials. (Orta González D., 2004)

Moviments urbans

Per apropar-nos al concepte de moviments urbans, farem servir un article sobre tàctiques de resistència a la ciutat escrit per Santamaría B. al qual parla directament sobre el barri del Cabanyal i els diferents moviments urbans desenvolupats arrel els conflictes originats pel PEPRI des del 1998.

Front els anomenats conflictes, sorgeixen diferents iniciatives que evidencien que existeixen alternatives a les imposades pel sistema capitalista neoliberal en el que vivim. Les entenem com a experiències de transformació social, reals i possibles que deriven de l'economia, la cultura, la societat i la política hegemònica. (Santamaría B., 2018)

Aquestes experiències de transformació poden construir-se a partir de l'acceptació de les normes, derivant en alternatives normatives com anomena l'autora, les quals proposen alterar el sistema des de dins del mateix, sense aspirar a res completament nou. Pel contrari, poden sorgir de la contestació radical al paradigma imperant, oposant-se i buscant substituïts, comportant alternatives subversives, les quals proposen canviar el sistema des de fora contra-hegemònicament. Entre unes i altres existeixen un món de "subalternatives", i de fet Santamaría B. indica que el seu propòsit és enquadrar la realitat abordant les diferents formes de proposar alternatives, generades des de l'acció col·lectiva en ciutats i llocs concrets. (Santamaría B., 2018)

Endinsant-se en El Cabanyal, indica que les polítiques municipals neoliberals amb clara voluntat d'apropriar-se del litoral des del 1998, han potenciar la insostenibilitat urbana i la conflictivitat social, multiplicant d'aquesta manera les iniciatives veïnals i els moviments urbans per la transformació social. A més, la varietat d'eines i recursos i la capacitat per proposar alternatives evidencien com a un territori concret el veïnatge resisteix front polítiques inicialment "úniques". (Santamaría B., 2018)

Segons la fita de l'autora d'Escobar al 2010, els llocs són punts de cultures vives, economies i medi ambients abans que nodes d'un sistema capitalista global, i que la seua implementació cognitiu-cultural en els processos d'urbanisme han comportat l'especulació immobiliària, la privatització d'espais urbans, la gentrificació i/o la segregació. És per aquest capitalisme sense límits que les iniciatives veïnals no han deixat de créixer, originant moviments urbans articuladors d'alternatives, que tracten de reapropriar-se de la ciutat. (Santamaría B., 2018)

En aquest punt, l'autora defineix "moviments urbans" com a "formas de acción colectiva, vehiculadas en procesos conflictivos que politizan la ciudad y llevadas a cabo por unos sujetos en redes que, en mayor o menor medida, comparten tres elementos: unos rasgos identitarios (cambiantes, múltiples, fragmentados); unas percepciones sobre sus realidades urbanas y sobre el mundo; y unas aspiraciones de cambio de modelos hegemónicos". (Santamaría B., 2018 p. 386)

Diu que a més, hem de tindre en conter que amb les darreres dècades ha augmentat l'heterogeneïtat dels moviments i és necessari valorar l'articulació de les seues xarxes, les dinàmiques locals que els influeixen i la fragmentació en tendències oposades; una acció col·lectiva cada vegada més col·laborativa, i una altra cada vegada més en ruptura amb els poders públics. Molt relacionat amb les alternatives normatives i les subversives -respectivament- que dèiem adés. (Santamaría B., 2018)

Parant atenció als moviments veïnals, el seu origen es troba a la darrera època del franquisme, on es crearen les associacions de veïns amb funcionament participatiu i reivindicador front les administracions, negociant amb aquestes, encara que a principis del segle XXI formen part dels moviments també les associacions de barris i les plataformes ciutadanes que sorgeixen front els plans de remodelació urbana. (Santamaría B., 2018)

Per altra banda, els moviments autònoms tenen el mateix origen que els veïnals, però incloent moviments pacifistes, ecologistes, antiracistes o l'okupa, i només negocien amb les institucions en funció dels contextos i les oportunitats, creant sinèrgies alter-globalització i inspirant la "generació indignada" -Moviment 15-M a Espanya-. Treballaven en xarxa i democràcia participativa, eren assemblearis i actuaven en desobediència civil. (Santamaría B., 2018)

L'autora insisteix en que subratlla que les experiències transformatives dels moviments urbans es desplacen en tensió constant entre, per una banda, allò institucional i normatiu i, per l'altra, allò transgressiu i subversiu. (Santamaría B., 2018)

7.1.2 Variables

Cultural

Un dels autors que farem servir per explicar la participació ciutadana serà Hoggart R. i el capítol *Nosotros y ellos*, del seu llibre *La cultura obrera en la Sociedad de masas*, on l'autor reflexiona entorn la cultura popular de la classe treballadora i la seua relació amb la resta de classes.²⁵

Hoggart atorga molta importància a la llar i al barri de la classe treballadora i creu que és deguda a la socialització de les persones que pertanyen a dita classe; allò extern a ells és estrany i, comunament, hostil. És això el que l'autor anomena "ells"; els caps, els funcionaris, els privilegiats. Segons el moment, qualsevol persona que pertanyi a una altra classe que no siga la treballadora serà reconeguda com a "ells", i serà pel que començarem aquest apartat. (Hoggart R., 2013)

Explica que especialment pels més pobres, aquests personatges són nombrosos en grup, poderosos i influents, i divideixen el món entre "nosaltres" i "ells", els d'avall i els de dalt, els que reben i els que reparteixen les ajudes socials, "nosaltres" i els que controlen la nostra vida, els que no són de fiar. Això no vol dir que el concepte implique violència o maltractament per la classe treballadora anglesa de meitat del segle XX que Hoggart observa i estudia, però matisa que no és el

²⁵ Hoggart, R. (2013). *La cultura obrera en la sociedad de masas*, Cap. 3: *Nosotros y ellos*. Avellaneda: SXXI. Pp. 95-120.

mateix que el que tenen a altres regions europees, i que tot i les distincions, sí que es comparteix el sentiment del desavantatge enfront “ells”. (Hoggart R., 2013)

La relació de la classe treballadora amb la policia no és la mateixa que la que tenen a la classe mitjana o a l'alta, ja que l'actitud no és tant por com desconfiança i escepticisme; no fan més que dificultar-ho tot innecessàriament quan tracten “d'ordenar la vida pública”. Els membres del “nosaltres” culpen els especialistes, els serveis públics o qualsevol membre de l' “ells” si estan disconformes amb qualsevol cosa, encara que pot ser pertanyen a la seua mateixa classe. És per això que dubten quan se'ls ofereix una feina amb rang superior, perquè potser es tornen un d' “ells”. (Hoggart R., 2013)

Segons l'autor, un dels exemples més clars de la divisió entre “nosaltres” i “ells” són els tribunals del nord del país -Anglaterra-, on “Los policías pueden ponerse nerviosos ante la mirada de sus superiores, pero a los ojos de las personas de la clase trabajadora, en la sala del tribunal los agentes son los desafiantes asistentes —más amenazadores en su propio terreno y sin el casco— de esa autoridad anónima simbolizada por el estrado.” (Hoggart R., 2013, p. 97) De fet, Hoggart admira la manera en la que els jutges obtenen una visió tan humana dels casos encara amb l'actitud cohibida i evasiva dels testimonis de la classe treballadora.

D'altra banda i parant atenció a l'actitud de la classe treballadora, hem de reconèixer el rebuig a qualsevol cosa que estiga per damunt de la seua pròpia capacitat per respondre, menyspreant fins i tot l'autoritat de qualsevol mena -recorrent-hi només amb l'estrictament necessari-, la tendència a “aguantar” i només confiar en “els nostres” -que recorda a les dinàmiques mafioses i sectàries-, i la diferència que indica l'autor entre integrants de més de 35 anys que van viure l'atur de la dècada de 1930 i els més joves. (Hoggart R., 2013)

Aquests darrers viuen a una atmosfera emocionalment diferent, amb menys hostilitat i por cap als caps, i amb més integració amb el seu propi món, on gaudeixen i s'entretenen més que els seus pares, ignorant els “altres” mons, encara que també s'espera d'ells mateixos la doble mirada per les obligacions i pels deures com a ciutadans. Prefereixen “portar-se be així com estan” amb “ells”, potenciat per la quantitat de diversions i distraccions a les que es tenen accés, com dèiem abans. (Hoggart R., 2013)

Potser és degut a l'evolució d'una societat “sòlida” a una “líquida” en termes de Bauman S. L'ésser humà deixa d'estar un peregrí amb un únic objectiu i una única funció, per esdevenir un

turista consumista d'un món d'experiències.²⁶ El membre del “nosaltres” ja no prioritza la seua resistència front l’ “ells”, sinó que es limita a sobreviure en pau, i per aconseguir-ho o fer veure que ho aconsegueix, i consumeix tota mena d'experiències que el distreguen. Es deixa conscient o inconscientment “domesticar”.

Encara amb les diferències esmentades, les antigues costums en quant a la divisió entre “nosaltres” i “ells” continuen en la relació amb les forces de seguretat, la divisió “formal”. A més, per conservar aquestes costums s'apel·la a la conservació del “respecte per un mateix”, a la “respectabilitat” segons Hoggart, que va des de l'orgull de l'obrer qualificat fins la integritat dels que només els queda la voluntat per no enfonsar-se. Tenen present que han de fer malabars amb els salaris que reben, que han de pagar una assegurança, que han d'estalviar i que han de mantenir l'entorn net per tal de no sucumbir a l'entorn, i no tant per voler ascendir de classe o feina -ni tan sols els fills o les generacions que venen-. En la mateixa línia, tenen un gran sentit de independència, no “deuen” res a ningú, eviten els deutes o préstecs de més d'una setmana. (Hoggart R., 2013)

Potser per aquestes raons la classe treballadora es mostra reticent front els treballadors socials, perquè prefereixen aquest orgull independent que, com dèiem abans, recorda a les dinàmiques mafioses o sectàries; no es fàcil confiar en altres classes, doncs han estat educats per “no mostrar el que passa” i per no creure en la caritat. (Hoggart R., 2013)

Continuant amb el “nosaltres”, hem de dir que la classe treballadora es mostra com un grup, un tot, i no com un conjunt de individus independents i diferenciats, amb un fort sentit de pertinença que porta implícita la cooperació, l'amabilitat i el pensament de “som tots al mateix vaixell”, “no val la pena discutir”, “la unió fa la força”. Fan referència a l'amor de caire cristià, a la tradició de la fraternitat de la que venen segons creu Hoggart, de “l'apinyada intimitat i privacitat de la vida”. Per aquestes raons atorguen tanta importància a la sociabilitat, a estar un bon veí, als llocs acollidors. (Hoggart R., 2013)

De fet aquestes característiques fan el grup càlid i atractiu pels seus membres, el que més troben a faltar quan deixen de pertànyer-hi per qualsevol raó. Encara així, la classe treballadora no té massa consciència d'aquest sentit de comunitat, i no fonamenten les seues dinàmiques en millorar la situació dels demès, sinó en la ja esmentada expressió “la unió fa la força” i “som tots al mateix vaixell”. (Hoggart R., 2013)

²⁶ Bauman S. (2004). Modernidad líquida. FONDO DE CULTURA ECONÓMICO.

Per altra banda i continuant amb els canvis de classes, la treballadora desconfiava de l'educació i dels llibres per por a allò desconegut, a ascendir de classe i potser gaudir d'aquesta manera de noves facilitats que els allunyen del seu grup, el qual pretenen conservar i protegir. Imposa els seus membres pressió per assegurar que s'ajusten als costums establerts, amb criteris de proximitat i d'estar "un de nosaltres", i com veiem, els importa el "què diran" com a les altres classes socials. Qualsevol que pretenga eixir de la línia, canviar o no ajustar-se a les normes del grup serà criticat i castigat socialment. (Hoggart R., 2013)

Parant atenció a altres característiques del "nosaltres", l'autor indica que és freqüent sentir que la classe treballadora anglesa de principis del segle XX era més amable que a qualsevol altre país, encara que també salvatges i bruscs al carrer, sobretot a la nit i en caps de setmana. La generació filla d'aquesta, la de mitjans del mateix segle, destacava precisament per mostrar més gentilesa i educació, encara que foren característiques ja presents als seus pares. La diferència és que ja no requerien tan sovint a la força bruta. En quant al parlar, Hoggart indica que parlaven amb tanta rudeza que semblava que acabarien les discussions amb cops de puny, ja que respectaven més les emocions del moment que la possible conciliació; recordem les condicions físiques en les que treballen i les dificultats en la vida domèstica, no massa afavoridores per conversar mediada i relaxadament. (Hoggart R., 2013)

"Es comprensible que, en los barrios con calles estrechas en las que las casas adosadas están separadas por medianeras delgadas, las discusiones no puedan ser algo privado, salvo que los que están peleando hablen en voz muy baja. Pero, por cierto, nadie lo hace, así que las discusiones se convierten en uno de los intereses del barrio. (...) Algunas peleas son penosas y desagradables, y hay familias que discuten continuamente, algo que las vuelve menos respetables ante los ojos de los demás." (Hoggart R., 2013, p. 110)

Urbanística

Un dels autors que farem servir per explicar la variable urbanística serà Soja W. i els seus capítols tercer i quart del seu llibre Postmetrópolis. Estudios críticos sobre las ciudades y las regiones.²⁷

²⁷ W. Soja, E. (2008). Postmetrópolis. Estudios críticos sobre las ciudades y las regiones, Cap. 3 p. 118-124, Cap. 4 p. 150-163. Traficantes de Sueños.
Eduardo Riol Carvajal (2003). REVISTA BIBLIOGRÁFICA DE GEOGRAFÍA Y CIENCIAS SOCIALES. Universidad de Barcelona. ISSN: 1138-9796, Vol. VIII, nº 431.

L'autor fa referència a les revolucions urbanes produïdes al llarg de la història i a l'origen i el desenvolupament de les teories sobre l'espai urbà, atorgant un important paper a la dinàmica de l'aglomeració urbana produïda amb el creixement de les ciutats, peça clau per l'urbanisme. (Soja W., 2008)

Soja identifica tres revolucions urbanes; la primera al Neolític amb els primers nuclis urbans, la segona entre el cinquè i el tercer mil·lenni abans de Crist amb l'establiment de la reproducció social i la divisió del treball, i la tercera al segle XVIII, que serà la que ens interesse en aquesta ocasió. (Soja W., 2008)

Segons l'autor, als anys 60 del segle XX i arrel una crisi urbana, es desencadena un fort replantejament de les teories sobre la ciutat, el qual continua influint-nos ara per ara i més visiblement amb les noves desigualtats socio-econòmiques derivades del capitalisme. (Soja W., 2008)

Per altra banda, Soja W. subratlla els efectes de la globalització en la cultura, la societat, l'economia i el capitalisme, considerant-la com a intensificadora del seu desenvolupament. Diu que hem entrat a una etapa de capitalisme global i que aquests fenòmens afavoreixen la descentralització del poder, atorgant major capacitat d'autogestió a les ciutats i als territoris, i redefinint els fonaments de la democràcia i la ciutadania. (Soja W., 2008)

Indica que la era de la metròpolis moderna ha acabat per transformar-se en una nova forma urbana, descentrant i centrant el paisatge urbà, i fragmentant i reorganitzant relacions socials. La diversificació d'aquests problemes ha fet que les polítiques culturals nascudes de les polítiques socioeconòmiques tinguin per objectiu -a més de reduir desigualtats- redefinir i descobrir el paper del poder i de l'estatus en quant a desigualtats socials i econòmiques sobre l'espai gràfic dels individus. (Soja W., 2008)

L'autor també parla de la reestructuració de l'imaginar i la consciència urbana en conseqüència de forces econòmiques i globalitzadores; mai havíem viscut a un espai tan global i immediat com el de hui dia, un hiperespai on l'urbanisme postmodern es fonamenta en xarxes de comunicació i mons virtuals. I encara estant tant connectats, necessitar polítiques progressistes que ens permetin desenvolupar estratègies per desmitificar el capitalisme neoliberal i confrontar-lo per subvertir els valors més nocius de dita postmodernitat. (Soja W., 2008)

Parant atenció ara a Delgado M. i el seu article *El espacio público como ideología*²⁸, se'ns parla una mica més clarament que Soja W. i ens indica que cada dia l'urbanisme, la urbanitat i la noció d'espai públic interessa més en l'administració de les ciutats, i es pregunta en quin moment el darrer concepte s'ha implementat en les retòriques politico-urbanes i en les seues agendes. La idea d'espai públic, a més de propietat de l'Estat, transcendeix la dualitat públic-privat; el concepte de carrer i els llaços d'aquest amb estar una institució social, s'ajustaria més que el d'espai que tots perceben com a públic, com a espai-temps per la reunió. (Delgado M., 2011)

A més, el terme té una forta connotació política ja que l'espai públic vol dir una esfera de coexistència pacífica i harmoniosa encara en heterogeneïtat, sense barallar-nos entre nosaltres, estant éssers autònoms i emancipats. L'esfera pública seria llavors un concepte en el que cada ésser humà veu la seua relació i la relació amb altres en que es vincula mitjançant pactes reflexius permanentment actualitzats. És aquesta base sobre la qual es sustenta la possibilitat d'una racionalització democràtica de la política, d'una ideologia "ciutadanista". (Delgado M., 2011)

Segons l'autor, la societat és entesa com a lliure i igualitària i els subjectes d'aquesta són conscients de la seua dependència dels altres, i per ells a l'espai públic s'escenifica aquesta dependència i aquesta harmonia prèviament explicada, amb el capitalisme. I quan els excessos d'aquest capitalisme criden a la mobilització de la societat en la que impera per denunciar-los, proposant estructures alternatives amb èmfasi artístic, prescindit de qualsevol referència a la classe social, es remet directament a la unió dels individus per judicis morals de condemna o aprovació. (Delgado M., 2011)

Llavors, la noció d'espai públic és l'espai democràtic per antonomàsia pels individus, els ciutadans que el protagonitzen. Mediten i expressen estratègies i estructures mitjançant les quals es concilia la societat civil i l'Estat, on s'eleva els enfrontaments socials en un espai de conciliació, unint interessos i metes compartides. Es jerarquitzen d'aquesta manera valors i significats per controlar la producció i la distribució, influir els interessos de la classe dominant i ocultar-les sota els valors universals. (Delgado M., 2011)

"Tenemos entonces que la noción de espacio público, en tanto que concreción física en que se dramatiza la ilusión ciutadanista, funcionaría como un mecanismo a través del cual la clase dominante consigue que no aparezcan como evidentes las contradicciones que la sostienen, al tiempo que obtiene también la aprobación de la clase dominada al valerse de un instrumento —el

²⁸ Delgado, M. (2011). *El espacio público como ideología*. Universitat de Barcelona.

sistema político— capaz de convencer a los dominados de su neutralidad. (...) Sería a través de los mecanismos de mediación —en este caso, la ideología ciudadanista y su supuesta concreción física en el espacio público— que las clases dominantes consiguieran que los gobiernos a su servicio obtengan el consentimiento activo de los gobernados, incluso la colaboración de los sectores sociales maltratados, trabados por formas de dominación mucho más sutiles que las basadas en la simple coacción.” (Delgado M., 2011 p. 59-60)

Veuríem llavors a través de l’espai públic un altre aparell ideològic de l’Estat per perpetuar la dominació de classe, en termes d’Althusser, per assumir-lo com a natura i inevitable. Aconsegueixen així efectes considerablement clarificadors, traient tota mena de capacitat qüestionadora i domesticant-nos d’aquesta manera per adaptar-nos a certs canvis, el que Foucault anomenaria “modalitat pastoral del poder”, per primer la unitat sobre el conflicte. (Delgado M., 2011)

Segons Delgado M., això afecta directament en la relació entre l’urbanisme i els urbanitzats, ja que és d’esperar que allò anomenat urbanitat siga una dimensió conductual adequada a l’urbanisme comprés com a ciutat sotmesa al plantejament de la gestió política i les interessos en matèria de minories dominant. (Delgado M., 2011)

Política

Recolzant-nos en el text de McAddam, Tarrow i Tilly Dynamics of Contention²⁹ i en l’anàlisi que fa la politòloga María Teresa Pinto Ocampo³⁰, veiem com els autors tracten de identificar mecanismes i processos causals que ocorren en diferents escenaris de política contenciosa. Es plantegen que les aproximacions que s’han fet científicament contenen febleses i tracten de formular solucions mitjançant el mètode comparatiu. Comparen mecanismes i processos de canvi en la identitat, la intermediació, la radicalització i la convergència, i proposen il·luminar amb els seus descobriments processos complexos unificadors de nacions, com revolucions, nacionalismes i democratitzacions. (Pinto Ocampo M. T., 2010)

McAddam i els altres autors qüestionen la dualitat analítica construïda entre la política institucionalitzada i la no institucionalitzada, i proposen examinar la variable contingent i la transgressiva, així com la seua relació en episodis de lluita. Critiquen l’estaticitat amb la que

²⁹ McAdam, Tarrow & Tilly (2003). La dinàmica de la contienda política. Virus Editorial.

³⁰ Pinto Ocampo M. T. (2010). Dynamics of Contention. Cambridge University Press, Análisis político. Nº69, p. 121-126.

s'analitzen els moviments socials i parlen de parar atenció a la dinàmica de la lluita política i dels processos socials com a seqüència de mecanismes causals. (Pinto Ocampo M. T., 2010)

Enumeren les passes a seguir de la metodologia, identificant l'episodi de contenció amb elements problemàtics, localitzant el procés que els produeix, i cercar el mecanisme causal dins d'aquests processos. Indiquen que els principals mecanismes i processos estudiats són la mobilització, la formació d'identitat política i les trajectòries de contenció. (Pinto Ocampo M. T., 2010)

Els autors comparen els casos com ja hem indicat anteriorment, seleccionant-los per tal de maximitzar les probabilitats de descobrir quins mecanismes i processos similars produeixen canvis en períodes, llocs, i règims, assenyalant trets problemàtics del fenomen. (McAdam et al., 2003)

Sobre les qüestions substantives -com ells les anomenen- indiquen primerament que l'atribució col·lectiva d'amenaques i d'oportunitats és un mecanisme primordial en la mobilització, i involucra la competència entre diferents interpretacions -prevalent finalment una-, l'apropiació social de l'espai existent i les identitats col·lectives, i la intermediació compresa com el vincle entre dos o més llocs socials no connectats anteriorment. Afegeixen que les associacions polítiques i el seu grau d'influència abans de l'episodi de contenció explica l'estructura dels diferents moviments. (McAdam et al., 2003)

Segonament diuen que un factor extern central és la capacitat estatal, que fa referència al grau de control que els agents estatals exerceixen sobre les persones, activitats i recursos, i la democràcia, fa referència al grau de consulta protegida entre l'amplitud de l'associació política, l'equitat en aquesta, la fortalesa de la col·lectivitat dins dels ciutadans, i la protecció o d'aquests front l'acció dels agents governamentals. (McAdam et al., 2003)

En tercer lloc escriuen que les identitats, entenent-la com la manera en la que ubiquen les persones els seus desitjos i la manera en la que la política els influeix, tenen sempre un costat polític. Diferencien entre identitats incrustades, relacions socials rutinàries i que afecten crucialment les relacions quotidianes, i les identitats distanciades, que inclouen només un selecte i especialitzat rang de relacions intermitents. Les primeres es poden distanciar i les segones incrustar, i els mecanismes que les modelen i les transformen són la intermediació -que facilita l'ús combinat de recursos locals en espais diferents i crea nous actors polítics-, la formació de categories -que crea identitats i viceversa-, el canvi d'objecte -que altera les relacions entre demandants i l'objecte de demanda-, i la certificació -la validació dels actors, les seues actuacions i les seues demandes per autoritats externes-. (McAdam et al., 2003)

Sobre els processos de canvi polític, els autors indiquen que “el cambio político y social en el corto plazo emerge más usualmente de la contención transgresiva que de la contingente” (McAdam et al., 2003 p. 8), i comparen revolucions segons la trajectòria dels seus orígens de situacions revolucionàries, les condicions que han propiciat l'èxit i la utilització de dites revolucions com a eines de control de l'Estat. Conclouen que el triomf d'aquestes depèn de les aliances estables entre el Govern i els altres grups d'oposició, el trencament dels interessos de l'elit governant i la descentrificació per part de les autoritats.

Quan comparen episodis de contenció, identifiquen mecanismes recurrents que es combinen amb tres processos sòlids; la construcció de nous actors polítics i de les seues identitats, la polarització del centre moderat que impedeix la recomposició d'aliances anteriors, i el canvi en l'escala dels processos de disputa d'allò local i allò translocal. (Pinto Ocampo M. T., 2010)

Gentrificació

Per parlar d'aquesta dimensió, farem servir l'article de Santamaría B. sobre formes de contenció de l'urbanisme neoliberal³¹, centrat directament en el barri i en els conflictes estudiats en aquest treball de recerca.

El desenvolupament del pla urbanístic citat anteriorment conegut com a PEPRI, implicava dividir la trama urbana i per tant, el teixit social del barri del Cabanyal. Concretament, contemplava la demolició de 1651 habitatges, declarats paradoxalment BIC l'any 1993. L'execució del pla depenia d'una iniciativa mixta -pública i privada-, sota el nom “Cabanyal 2010 S.A.”, on el capital privat s'elevava al 45%. Pretenien, com expliquem a apartats anteriors, construir un passeig entre els carrers San Pedro i Lluís Despuig, així com prolongar l'avinguda Blasco Ibáñez per arribar fins la mar, destruint així un 30% del barri. (Santamaría B., 2014)

No és estrany, llavors, que en aquest context indignant es desenvoluparen diversos moviments socials, com ara la Plataforma Salvem el Cabanyal-Canyamelar l'any 1998, reclamant la rehabilitació del barri sense cap destrucció, amb l'eslògan “Rehabilitació sense destrucció”. És per això que, en conèixer la decisió del Ministeri de Cultura sobre la suspensió de les demolicions, l'organització convocarà una manifestació multitudinària sota el lema “El Cabanyal és nostre i el volem sencer i viu”, per tal que l'ajuntament acatés la decisió estatal. Encara hui podem veure pancartes als bacons. (Santamaría B., 2014)

³¹ Santamaría B. (2014). El oficio de la resistencia. *Salvem y Viu al Cabanyal* como formas de contención del urbanismo neoliberal. *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*. Vol. LXIX, nº 2, p. 305-326.

Aquest moviment, junt amb el de Viu al Cabanyal impulsat per l'assamblea Moviment 15M dels Pobles de la Mar, formen part de les noves formes de mobilització creatives i alternatives que va emprendre el veïnat de llavors, que aconseguiren aturar l'execució de les obres al 2010 encara que el govern valencià continués oposant-se a la decisió estatal. (Santamaría B., 2014)

Encara amb les diferències entre el veïnat i les respectives plataformes socials —“Salvem” a favor de l'aturament del PEPRI i “Viu” en contra, ja que volia reformar el barri encara derruït un 30% d'aquest—, la paralització i l'enquistament del conflicte obligaren els veïns a pensar en noves alternatives pel barri, abandonat a causa dels interessos polítics, en progressiva deterioració, i estant assetjat per part del sector immobiliari, que feia fora els habitants “naturals” per especular amb l'habitatge. (Santamaría B., 2014)

De fet, durant l'any 2012 i encara estant moltes d'elles enfrontades pels diferents interessos, els quatre actors socials l'Asociación de Comerciantes, Industriales y Profesionales del Marítimo, Salvem el Cabanyal, Sí Volem i l'Asociación de Vecinos Cabanyal-Canyamelar, uniren forces i per demanar a l'alcaldia una solució a la situació del barri, a lo que aquesta va respondre amb “No me siento con violentos”, deixant una altra vegada la situació del Cabanyal en punt mort. (Santamaría B., 2014)

Evident resulta la degradació del barri patida des de la paralització del PEPRI, mostrant així l'estigma al que està sotmès i el procés de gentrificació que mai no ha acabat de calar per la forta resistència veïnal, la qual s'ha tornat un dels punts diaris a gestionar per part de l'alcaldia. Apreciem llavors un conflicte latent i difícil de gestionar pel propi enquistament d'aquest, resultant l'estigmatització i la degradació generalitzada del barri. (Santamaría B., 2014)

En termes sociològics més concrets, veiem com les polítiques neoliberals i l'agenda urbanística de tant l'Ajuntament de València com de la Generalitat Valenciana respecte al desenvolupament de l'urbanisme empresarial (Harvey, 1991 a Santamaría, 2014) i de les noves polítiques urbanes, són eixos fonamentals en el conflicte del barri del Cabanyal. Les ciutats han sofert transformacions urbanes i reconversions per tal de posicionar-se en el mercat global a través de la competitivitat i la creativitat. L'administració de la ciutat ja no és la prioritat, sinó la seua imatge, la seua marca, i el respectiu “city-marketing” local per atraure el focus turístic i no tant industrial. (Santamaría B., 2014)

València ha crescut en superfície urbanitzada, modificant la seua estructura urbana per adaptar-lo a una economia intangible, i competir així en el mercat financer i turístic global, exemplificant-lo en la Ciutat de les Arts i les Ciències -CAC-, escenari de diferents grans projectes, i

casualment veïna del barri del Cabanyal. És d'aquesta manera que l'autora de l'article referenciat en aquest apartat justifica la situació viscuda pel barri, situat privilegiadament i estant símbol de l'altre extrem de les polítiques urbanístiques, de la precarització urbana, la cara oposada a la CAC, a l'especulació. (Sanatamaría B., 2014)

En negar la deterioració del Cabanyal, s'al·lenava al procés de gentrificació, a l'especulació i a les nombroses intervencions urbanístiques perpetuades per les altes elits, degradant l'espai urbà de la ciutat en xocar amb la resistència veïnal, i concentrant les infravivendes de tota la capital a un mateix barri. A més, aquest model urbanístic neoliberal es va desenvolupar abans de l'escat de la bombolla immobiliària del 2008, en ple auge de la hiperurbanització. (Santamaría B., 2014)

Hui, el fracàs de dites polítiques es reflexa en la fragmentació tant de l'espai urbà com del teixit social del barri costaner del Cabanyal, a través de diferents imatges com la de la contaminació, el desordre, i en definitiva, el desemparament institucional conseqüent de la no col·laboració amb el capitalisme més salvatge.

7.1.3 Context

a) Històric

Per tractar de definir i d'explicar el context històric del camp a analitzar, ens centrarem en les reflexions de l'autor Llopis E. entorn el barri valencià del Cabanyal-Canyamelar i la seua història des de la conquesta de Jaume I fins la memòria que fan els veïns del barri l'any 2018³². Per clarificar la redacció, s'ha dividit l'apartat en subapartats rellevants.

Context històrico-cultural

Llopis ens informa que el barri del Cabanyal sorgeix sobre l'any 1249, a l'ombra de l'enclavament defensiu establert per Jaume I El Conqueridor, encara que fins uns segles després no se'l coneixeria amb aquest nom. L'assentament interessava el monarca ja que trobava convenient que pescadors i mariners visqueren bora mar, a prop del seu ofici. És per aquesta raó que el barri es relaciona amb activitat pesquera des del començament, encara que també hi conviuen llauradors d'aquelles mateixes terres. (Llopis, 2018)

Com dèiem, un dels trets característics d'aquesta zona i per tant de la seua cultura popular era la pesca dels bous, retratada pel pintor Joaquim Sorolla i basada en l'arrossegament d'una xarxa tensionada amb dos barques, mitjançant una parella de bous. Un altre element singular eren les

³² Llopis E. (2018). Cabanyal zona zero. Zambra.

barraques construïdes amb fusta de pi i palla, i els corrals on guardaven les barques. Conformaven el barri de manera característica, encara que es veien molt afectades quan esdevenien incendis com el del febrer de 1796. “El record del foc va perdurar molt de temps en la memòria col·lectiva del Cabanyal”, indica Antonio Sanchis Pallarès a Història del Cabanyal. El Poble Nou de la Mar.³³

És després d’altres incendis com els del 1848, 1875 i 1888 que les autoritats prenen mesures urbanístiques i comença a configurar-se el que hui considerem el barri del Cabanyal-Canyamelar. Un factor important d’aquestes mesures fou la construcció del moll del Port, amb el que es va guanyar terra i superfície de platja. Les sèquies recorrien perpendicularment i delimitaven les partides del Cabanyal, el Canyamelar i el Cap de França. (Llopis, 2018)

Durant la guerra del Francès (1808-1814), el Cabanyal i el Grau oposaren resistència, i és després de l’expulsió de les tropes napoleòniques que “els mariners comencen a arrabassar els uniformes dels granaders per mostrar-los amb orgull en les processions” (Sanchis A., 2009) de les primeres Setmana Santa Marinera, una de les tradicions més populars al Cabanyal hui dia.

Els anys 30 del segle XIX una epidèmia de còlera és declarada al barri, on comptabilitzen i fan memòria les víctimes a les fonts municipals. Als 50 i 80 torna l’epidèmia; hi manca la urbanització i les clavegueres; recordem les sèquies i el terreny pantanós característic de la costa valenciana. (Llopis, 2018)

Amb la Primera Guerra Carlina (1833-1839) el Cabanyal, el Canyamelar i el Cap de França passen de constituir una pedania de la ciutat de València a esdevenir un nou municipi, El Poble Nou de la Mar, independent de la capital. És així com l’any 1837 el nou ajuntament promou una moderna planificació urbanística, agafant com a epicentre el carrer de la Reina. (Llopis, 2018)

Durant el 1852 i en temps de progrés i maquinisme, arriba el ferrocarril estrenant amb l’itinerari València – El Grau. Al 54, l’edil demana a la Corona Espanyola determinats solars per construir un passeig pels turistes de Madrid que hi van a estiuejar. Dos anys més tard, obri les portes el Teatro de las Delicias, enfocat també als estiuejants, i malgrat l’incendi del 64 i els canvis de nom segons l’època històrica -Teatro de la Reina, Teatro de la Libertad, Teatro de la Marina-, continua en peu. Veiem llavors com el barri continua amb el seu esperit emprenedor i comença la tradició turística que el continua caracteritzant. Amb els 60 i continuant amb el concepte de modernitat, les condicions laborals i sanitàries milloren, al 66 es funda la societat Marina Protectora del Cabanyal

³³ Sanchis Pallarès A. (2009). Història del Cabanyal. El Poble Nou de la Mar. Ed. Javier Boronat. Citat per Llopis, E. (2018) a Cabanyal zona zero, Zambra.

substituint l'antic gremi de pescadors i mariners, i la Marina Auxiliante en el 74, mostrant d'aquesta manera l'esperit associatiu del barri. (Llopis E., 2018)

Al 1897 València creix de manera accelerada i s'annexiona el Poble Nou de la Mar, comunicant mitjançant el ferrocarril València, el Grau i el Cabanyal al 1900. (Llopis, 2018)

Context històrico-polític

És al 1894 quan Blasco Ibáñez -escriptor, periodista i polític valencià- actua com a portaveu del republicanisme popular, radical, democràtic i valencià; el basquisme, al diari El Pueblo -que retracta reivindicacions obreres, vagues, iniciatives solidàries-. Era un líder carismàtic, anticlerical, altament vinculat amb les classes populars, que fins i tot trenca les majories del "torn" de la Restauració Canovista durant les eleccions municipals de les primeres dècades del segle XX. Oposat sempre a la Lliga Catòlica, el basquisme segons Sanchis Pallarès³⁴, competirà en llocs de reunió de pescadors contra altres candidats. És per això que el Port és un dels districtes on triomfa, ja que promou l'enfortiment de les societats treballadores, ja que l'habitaven majoritàriament obrers amb formació mitjana. (Llopis, 2018)

Al febrer del 1911, Basco Ibáñez va fer una visita a València, concretament al barri del Cabanyal, on es retracta al llibre de Sanchis que mai no havia circulat tanta gent pel carrer, que semblava fins i tot estret; estaven molt entusiasmats de que parlés amb els fills de la mar, visités l'Asil d'Invàlids, i passejara per la seua platja. (Llopis, 2018)

Poc abans, l'any 1907 es forma l'equip de fútbol Cabanyal, antecedent del Llevant Unió Esportiva, i l'artista Josep Renau viu la seua infantesa al Canyamellar, personatge al que posteriorment la Plataforma Salvem el Cabanyal rendirà homenatge amb una jornada de portes obertes. Militant del PCE durant la II República, director general de Belles Arts al 36, col·laborador de la preservació de les obres del Museu del Prado durant els bombardejos franquistes, creador de propaganda antifeixista, i promotor de la instal·lació de l'Exposició Internacional de les Arts i les Tècniques de París al Pavelló de la República al 1937, on va estar exposat el Guernica de Picasso. Va haver d'exiliar-se a Mèxic i morir a Berlín Est l'any 1982. (Llopis E., 2018)

Al segle XX la idea de modernitat continua, i arriba a València l'Exposició Regional de l'any 1909, convertint les platges del marítim en factor d'atracció, i al 10 es construeix el Teatro Serrano. Però aquests progressos es veuen sobtats per la Setmana Tràgica i la polèmica de les colònies

³⁴ Sanchis Pallarès A. (2009). Història del Cabanyal. El Poble Nou de la Mar. Ed. Javier Boronat. Citat per Llopis, E. (2018) a Cabanyal zona zero, Zambra.

espanyoles al Marroc; la Llotja del Peix de la platja del Llevant de València és transformada en hospital militar. (Llopis E., 2018)

Durant els últims anys de la dictadura de Primo de Rivera (1923-1930) el blasquisme i l'efervescència republicana tornaren al carrer amb força, i amb ells l'anarquisme de la FAI -Federació Anarquista Ibèrica-, es pensa que a la platja del Cabanyal, concretament, on s'aglutinava la població entusiasta. De fet, al 1931 els sufragis de les candidatures republicanes van superar el 80% al districte portuari de València. (Llopis E., 2018)

María Cambrils fou una dona nascuda al barri del Cabanyal, autodidacta, militant del PSOE i escriptora del llibre *Feminismo Socialista*, amb pròleg de Clara Campoamor. Al llibre es tracten temes com la injustícia i l'opressió, el matrimoni i la violència de gènere. També va escriure més d'un centenar d'articles a diferents periòdics, on denunciava la dictadura de Primo de Rivera, reivindicava el sufragi femení, la laïcitat a les escoles, i els drets laborals i educatius de les dones. (Llopis, 2018)

Després de la guerra civil, el barri presentava un aspecte desolador, segons Sanchis Pallarès a *Història del Cabanyal*, degut a que l'aviació italiana va bombardejar constantment el port de València, aleshores capital de la II República (1937). Segons l'historiador Eladi Mainar, el 26 de gener del 1938 i a conseqüència d'un dels atacs aeris feixistes, moriren 143 persones i resultaren ferides 208 a la ciutat llevantina. (Llopis E., 2018)

Context històrico-urbanístic i artístic

L'any 1909 fou construït l'edifici modernista El Casinet, que va estar símbol del basquisme i de les reivindicacions obreres, encara que en un principi es creà per una idea de cooperativa obrera, El Progreso Pescador, en la qual els treballadors podien gaudir dels subministraments i pagar-los a la tornada -fiant-los-, desbordant d'aquesta manera el monopoli dels patrons. L'any 24, el Progreso Pescador es fusiona amb la Unión de Pescadores, que cobria pensions i necessitats dels treballadors jubilats. Es promouen al Casinet activitats culturals i esportives, i és així com al 26 s'instal·la la Sociedad Musical Unión de Pescadores, que s'extingeix després de la guerra civil, ja que la Falange Española s'apropia de l'edifici. (Llopis E., 2018)

Eduard Escalante, altre dels personatges referents al Cabanyal, fou un dramaturg molt valorat per Joan Fuster entre altres. Autor de *Barraca en lo Cabanyal*, *La pati de Pixcadors* o *Les Coentes*, va estar un gran defensor de la Restauració espanyola. Escenifica la petita burgesia valenciana amb paròdia i costumisme en senzilles peces teatrals. (Llopis E., 2018)

Durant la primera dècada del segle XX destaca la Llotja, promoguda per la Marina Auxiliant i successora dels antics gremis. La construcció de l'edifici és característica per trancar amb l'arquitectura i trama urbana del barri, el qual va funcionar com a llotja fins al 1936. (Llopis E., 2018)

Eugènia Vinyes, familiar de propietaris de flotes mercants i de comerciants d'esclaus, té un carrer dedicat ja que fou la promotora de l'asil del Carmen, inaugurat el 1919 i situat a la platja de la Malva-Rosa i el Cabanyal. (Llopis E., 2018)

Josep Benlliure, notable pintor nascut l'any 1855 al barri del Cabanyal-Canyamelar, també té un carrer al seu nom. La seua obra més exitosa segons Javier García Peiró és L'últim màrtir, de 1885, que va tindre presència a grans certàmens internacionals i un gran èxit comercial. El 1903 és anomenat director de l'Acadèmia Española de Belles Arts a Roma, encara que deu anys més tard torna a València, on la seua estància predomina pels motius locals i els elements amb els que s'identifica el seu món personal. (Llopis E., 2018)

Centrant-nos ara en l'arquitectura popular declarada BIC al maig del 1993 -Bé d'Interès Cultural decretat pel Govern Valencià- amenaçada pel PEPRI del PP, aquesta comença com la coneixem hui dia després de l'incendi del 1875, desenvolupant una "peculiar trama en retícula derivada dels alineaments de les antigues barraques, en les quals es desenvolupa una arquitectura popular de clar arrel eclecticista", constata la declaració de BIC. (Llopis E., 2018)

Va estar construït poc a poc i segons les necessitats i les possibilitats que oferia la retirada de la mar, i mai va estar projectat d'una sola vegada. Durant el primer quart del segle XIX es promou l'edificació modernista a l'Estació del Nord, el Mercat Central, el Mercat de Colom, on participen obrers del Cabanyal que després participaran en la construcció del barri. Treballaven amb taulells de diferents colors, formes i disposicions, reflectint una arquitectura ingènua i popular, vertadera i personalitzada, denotant espontaneïtat i metàfores senzilles i directes. Altra característica és que el 82% dels blocs de cases tenen tres o menys altures, segons Maria Jesús Teixidor, i que els carrers són llargs i paral·lels a la mar i curts que travessen aquests, els quals condicionen el modus de vida i les costums. Segons Beatriz Santamaría a *Historias de vida del Cabanyal-Canyamelar*³⁵, "ser del Cabanyal era ser del Cabanyal, no del Canyamelar ni del Grau. (...) Anar a València era anar a l'altre món". "Aleshores la relació en el grup en què es convivia era molt fort; per exemple les portes de lles cases estaven sempre obertes". Segons un entrevistat per Enric Llopis, "hi havia la costum de traure una cadira i asseure's a la vorera per a prendre la fresca", els infants tornaven de l'escola,

³⁵ Santamaría B. (2007). *Historias de vida del Cabanyal-Canyamelar*. Ed. Reproexpres.

agafaven el berenar i eixien al carrer a jugar a jocs populars com la trompa, la corda o el xavo negre. El barri, en definitiva, estava molt vinculat al carrer, on es socialitzava i es festejava. (Llopis, 2018)

b) Actual

Per explicar el context actual que viu el barri farem servir el mateix article que hem fet servir en la variable de la gentrificació.³⁶ A més, ens recolzarem en la darrera nota de premsa publicada per un dels actors principals hui dia, l'associació veïnal Cuidem Cabanyal-Canyamelar, inclosa als annexos d'aquest document.

Començant amb l'article de Santamaría B., aquesta ens indica que els fets de que l'antic poble mariner de Poble Nou de la Mar fos absorbit per València, i de la distància i separació física amb el centre de la ciutat, són claus per entendre una miqueta més la gent del barri. (Santamaría B., 2014)

Una altra clau són les transformacions urbanístiques -espacials i socials- de les originaries barraques, la substitució de les sèquies per travesseres, i la influència del modernisme i l'eclecticisme defineixen la cultura popular i l'ambició del territori que ja comencem a apreciar amb el context històric que ens transmet Llopis E. a l'apartat anterior. (Santamaría B., 2014)

Tot plegat, trobem un barri caracteritzat per viure portes afora; llunyà del centre de la ciutat, habitatges d'una sola planta o una sola altura majoritàriament, i carrers paral·lels i travessats contribueixen al desenvolupament de la sociabilitat i la identitat popular. (Santamaría B., 2014)

De fet, per totes aquestes característiques, el barri fou declarat al 1993 Be d'Interès Cultural o BIC, com ja hem anomenat en apartats anterior. El seu patrimoni urbanístic, arquitectònic i etnogràfic fou i és considerat únic, encara amb l'ombra allargada del PEPRI que va assetjar la comunitat des del 1998 fins el 2018. (Santamaría B., 2014)

Aquest assetjament va marcar la degradació i la mobilització veïnal posteriors a la publicació del pla urbanístic, generant resistències des del barri cap a qualsevol mena de proposta de reforma espacial. Els 20 anys de lluita comunitària marcaren la gent del Cabanyal, comportant diferents formes d'acció col·lectives amb pràctiques de resistència i contenció cap a l'urbanisme neoliberal també diferents entre elles. (Santamaría B., 2014)

³⁶ Santamaría B. (2014). El oficio de la resistencia. Salvem y Viu al Cabanyal como formas de contención del urbanismo neoliberal. Revista de Dialectología y Tradiciones Populares. Vol. LXIX, nº 2, p. 305-326.

Parant atenció ara a una d'aquestes pràctiques, trobem la plataforma Cuidem i la seua darrera nota de premsa, en la qual s'expressa la intenció de l'associació per aconseguir recolzament per part del món de la cultura, la universitat i els moviments socials valencians per un urbanisme que no malbarate el futur ni del barri ni del litoral de la ciutat. De fet, indiquen que el manifest, amb títol *Per un Urbanisme que Cuide el Cabanyal*, ja ha rebut una quarantena de suports per part dels diferents àmbits al que va dirigit.

Al document es fan cinc propostes; l'aprovació del PEC per protegir el nucli del barri declarat com a BIC; que es repenga el procés participatiu per la resta del PEC i es tinguen en compte les al·legacions ciutadanes; que el principi per ordenar el barri siga el de una unitat cultural i històrica; que s'integre el barri al Pla Verd i de la Biodiversitat de València; i que s'honore tant la memòria del Cabanyal com el seu futur sostenible.

També es critica que el PEC és perillós turísticament amb el paisatge i les persones i que viola la llei urbanística principal de la Generalitat "plantejar tota una nova ciutat dins del barri de més de 1100 habitatges noves", i que no considera l'emergència climàtica actual.

7.2 Nota de premsa Cuidem

"PER UN URBANISME QUE CUIDE EL CABANYAL-CANYAMELAR"

Cuidem el Cabanyal-Canyamelar presenta un manifest per a repensar en profunditat l'urbanisme municipal respecte a aquest barri amb el suport de signatures rellevants del món de la universitat, la cultura i les associacions ciutadanes

Després de recaptar en els últims mesos suports del món de la cultura, la universitat i els moviments socials valencians per un urbanisme cuidador i sostenible que no malbarate el futur del barri de la façana litoral de València, l'associació veïnal Cuidem el Cabanyal-Canyamelar convida els responsables urbanístics municipals a repensar en profunditat el PEC i incorporar (en comptes de continuar negligint) el saber col·lectiu veïnal expressat en diferents etapes del disseny i tramitació del controvertit pla urbanístic

En el moment de la seua presentació, el manifest que porta per títol *Per un Urbanisme que Cuide el Cabanyal*, ha rebut ja una quarantena de suports del món de la universitat (Urbanisme, Arquitectura, Antropologia, Dret, Sociologia, Filosofia i Història de

l'Art), la cultura (músics i tècniques culturals) i els moviments socials (associacions veïnals, sindicats de barri, assemblees feministes i grups ecologistes) de la ciutat de València. A partir d'ara, s'obre a totes les persones i col·lectius que se senten identificats amb els seus arguments.

Entre els signants es pot trobar entre d'altres **Fernando Gaja**, professor d'Urbanisme (UPV), **Albert Moncusí**, professor d'Antropologia Social (UV), **Antonio Montiel**, jurista i professor (UV), **Anacleto Ferrer**, professor de Filosofia (UV), **Julio Huerta**, coordinador de la Fundació Horta-Sud, **Josepa Cucó**, professora emèrita d'Antropologia Social (UV), **Carmel Gradolí**, arquitecte, **Joan Olmos**, professor d'Urbanisme (UPV), **l'Assemblea Feminista de València**, **Acció Ecologista-Agró**, la **Fundació Horta-Sud**, **Joventut pel Clima - Fridays for Future**, **Plataforma x Russafa**, etc.

El manifest fa cinc **propostes concretes** als responsables urbanístics municipals: 1) L'aprovació parcial del PEC, en concret, de la part **la part que protegeix el nucli del barri definit com a Bé d'Interés Cultural (BIC)**; 2) **que per a la resta del PEC, els anomenats "Unitats d'Execució", "Plans d'Actuació Aïllada", antics "PINs", etc., es reprenga el procés participatiu** avortat amb l'aprovació provisional del pla urbanístic i es tinguen en compte els milers d'al·legacions ciutadanes raonades; 3) **Que el principi que guie l'ordenament de tot el barri siga el de una unitat cultural i històrica compacta**; 4) **Que aquest barri compacte i consolidat s'integre dins del Pla Verd i de la Biodiversitat de València**; i 5) **Honorar la memòria del Cabanyal és també honorar el seu futur sostenible**, i això és incompatible amb l'actual PEC.

El manifest **critica** al mateix temps que el PEC és turísticament depredador del paisatge i de les persones, que viola la llei urbanística principal de la Generalitat *"en plantejar tota una nova ciutat dins del barri de més de 1100 vivendes noves"*, i que no té en consideració la situació d'emergència climàtica.

Per això, Cuidem i les persones i associacions signants **demanen** *"que la Regidoria d'Urbanisme de l'Ajuntament s'adone que està a temps de repensar el PEC"*, i elabore per a la resta del barri no inclosa a la zona BIC una proposta que siga veritablement participativa, verda, sostenible i socialment responsable. El manifest acaba demanat també que l'Ajuntament de València *"es digne a reconèixer totes les associacions del barri, en especial si elaboren argumentacions fonamentades, vàlides i respectuoses, en favor de l'interés comú i no tant del lucre privat d'alguns, i si creen espais de cohesió veïnal, teixit social i manteniment de la memòria històrica"*.

Text íntegre del manifest i la llista de suports actualitzada:

<https://cabanyal-canyamelar.com/per-un-urbanisme-que-cuide-el-cabanyal/>

Assoc. Veïnal Cuidem Cabanyal-Canyamelar

www.cuidemcabanyalcanyamelar.org -

info@cuidemcabanyalcanyamelar.org - @CuidemCC (twitter) - @Cuidem_CC
(instagram)

7.3 Guió d'entrevistes

Gent del carrer

Com descriuries el que va passar?

Quin va estar el teu paper?

De quina manera vas col·laborar?

Recordes com et senties?

Quins foren el millor i el pitjor moment?

Creus que la pasta amb la que esteu fets a aquest barri va influir en la gestió del problema?

Descriu el barri del Cabanyal amb una paraula.

Acadèmics

Podries presentar-te?

Com descriuries el que va passar?

Com descriuries el barri del Cabanyal socioeconòmicament?

Quins creus que van estar els factors més influents? I els personatges?

Creus que la cultura popular i el capital cultural del barri va determinar el recorregut dels esdeveniments?

A què creus que es deu l'aixecament social i la negació de l'hegemonia que es va viure durant aquells anys?

Recordes com et senties?

Describeix el barri del Cabanyal amb una paraula

7.4 Enquesta realitzada a la població valenciana

QUÈ VA PASSAR -I CONTINUA PASSANT- AL CABANYAL?

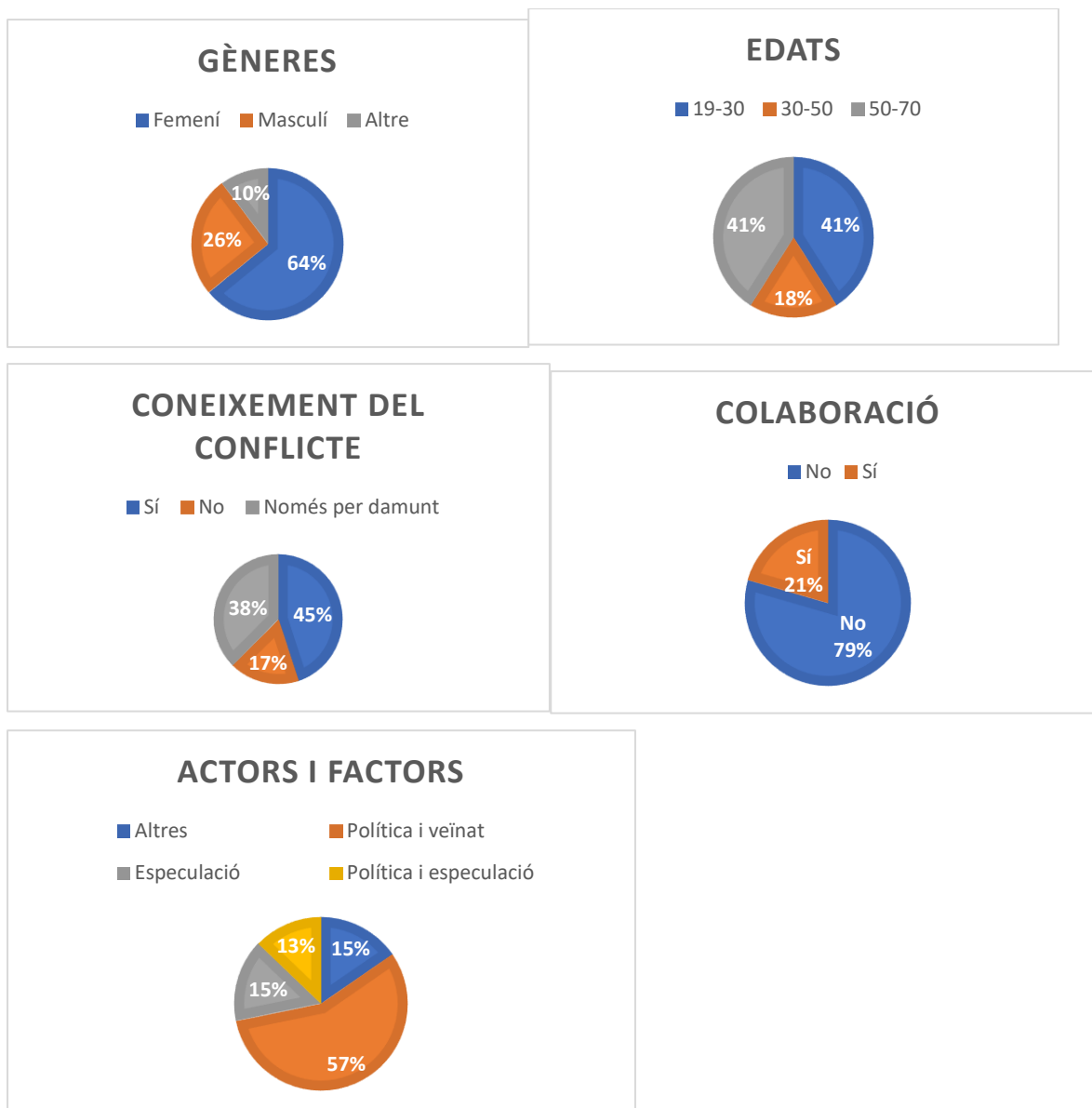
RESPON AMB SINCERITAT, EL QÜESTIONARI ÉS ANÒNIM!

Les dades arreplegades en aquesta enquesta es faran servir únicament per un treball de fi de grau universitari. L'objectiu és sondejar el coneixement de la població valenciana sobre les problemàtiques socials esdevingudes al barri del Cabanyal arrel el conflicte amb el PEPRI del 1998.

1. Quina és la teua edat?
2. Amb quin gènere t'identifiques?
3. Coneixes el barri del Cabanyal?
4. Com descriuries els habitants del Cabanyal?
5. Coneixes el conflicte que va haver-hi des del 1998 al 2018 arrel el pla de reforma del barri conegut com a PEPRI?
6. Com descriuries -breument- el que va passar?
7. Vas col·laborar d'alguna manera?
8. Quins creus que van ser els factors i els personatges principals del conflicte?
9. Per què creus que la gent del Cabanyal va aconseguir que no es reformés el barri?
10. Quines conseqüències creus que va tindre el fet d'aturar el PEPRI?
11. Com descriuries el barri del Cabanyal amb una paraula?

MOLTÍSSIMES GRÀCIES PER RESPONDRE!

Resultats

7.5 Transcripcions

Entrevista a Josefina Marigil

L: Conta'm la teua trajectòria al barri

Em diuen Fina, vaig néixer fa mig segle a la Casa dels Bous, que ara estan fent un museu de la mar per recordar la història del nostre barri. Mon pare va comprar un tenyidor, i després va fer l'eixida de la casa pel Carrer Astillero.

Tota la meua infantesa des de que jo era nana, ens han criat en el carrer; mai he tingut la sensació de tindre un nivell de pobresa, o que d'alguna cosa no tinguera. He tingut una educació fantàstica, he tingut una escola, que ara està enderrocada, en la que ens ensenyaven una

assignatura que era pesca, i sempre he estat relacionada amb la gent de la mar; per els veïns, encara que mon pare era obrer, tots els veïns estaven o treballaven pescant, o anaven al port, eren portuaris. De fet encara està l'edifici de portuaris, per molt que ara diguen que és l'edifici dels gitanos.

Tota la gent que jo recorde i tota la meua infància fins els anys 80 que va entrar la droga al Cabanyal, era de gent molt digna i gent lluitadora, molt lluitadora, perquè la gent de la mar és gent que s'ha de *currar* la seua vida.

Després també recorde que en l'època que jo vaig nèixer la llengua estava prohibida fora de les cases, i en les escoles ens pegaven si parlàvem valencià. Però quan jo vaig tindre una filla, que va nèixer al Poble Nou de Benitatxell, a la meua filla li vaig ensenyar la llengua des del principi. La llengua amb la que jo em dirigia a ella des del principi, encara que estava vivint amb un alemany, era el valencià, perquè per mi era important recuperar. De fet amb el temps he estudiat el superior de valencià, que és molt d'esforç també, per, d'alguna manera, recompensar aquells anys en els que ens pegaven, no? Si parlàvem valencià.

El Cabanyal que jo vaig conèixer i en el que estic vivint ara no tenen res a veure; si recorde l'època en que era nana, era tot meravellós, perfecte. Després va començar amb Rita Barberà la *moguda* del PEPRI, que era que volien, una altra volta, que vinguera l'Avinguda Blasco Ibáñez, que aplegara a la mar, sent una *locura* perquè això era tallar el barri pel mig. Gràcies a la ministra Sinde (Ángeles González-Sinde), amb una ordre ministerial que va fer en 2009. Gràcies a eixa ordre es va paralitzar. Després va entrar al Govern l'esquerra, i tota la gent del Cabanyal, o molta, estava com "anem a respirar, que ja no van a tallar el barri pel mig, que ja s'ha paralitzat aquesta *locura*".

Però malgrat tot, el govern que ha entrat va tindre una regidora d'urbanisme, la senyora Sandra Gómez, que ha fet un PEC (Pla Especial del Cabanyal), que si el PEPRI era una *putada* molt gran, el PEC és *putada* doble, perquè tot eixa intervenció la volen fer... Si el PEPRI era en diagonal, osiga que la mar es quedava horitzontal i lo altre venia diagonal, aquesta intervenció és totalment paral·lela a la mar, i volien en un principi fer fins a cinc altures. Ara en una part diuen que no, la part del BIC, que "el Bien de Interés Cultural, que lo van a respetar", però clar, això hauríem de veure-ho, perquè ací les coses de boca i de paraula es diu molt, però després els fets, el que estem veient, és altra cosa.

Ací s'ha gentrificat totalment el barri, que no s'ha recuperat ni la gent que som del barri. Jo per exemple puc parlar a títol personal, ara mateix a desembre me'n tinc que anar perquè el contracte que tinc ja no me'l renoven perquè venen la casa. I com això tot; els lloguers ací estan fets

només per rics o per gent que vol blanquejar diners, o per compartir la casa amb cent i la mare... però la gent que ja tenim més de 50 anys i no volem llogar una casa amb els mobles, sinó que volem llogar la nostra casa per habitar, doncs ho tenim mal perquè venen les cases i després, amb un jornal de 1000 euros, és molt difícil pagar 600.

Dit tot això, si el PEPRI era molt fotut amb aquell govern que va enderrocar tantíssim, tota i més de la part cultural de cases, d'equipaments públics, escoles, esglésies... jo puc parlar i de fet a Lucía vull ensenyar-li també un tros del que jo sempre faig un *James Walker*, quer és ensenyar l'espai públic com funciona, o també ensenyar de ficus a ficus, perquè ací la natura està amenaçada. Tenim uns ficus gegants, que durant aquests 30 anys que no s'ha fet res, amb tot el que han llevat, que han llevat per on anava el trenet, i ara tot eixe espai és el que volen urbanitzar, osiga paral·lel a la mar, d'alguna manera els que estan dissenyat ja ho han demostrat varies vegades. De fet Cuidem, que és de les poquetes associacions de veïns, també Cabanyal-Horta, que a nivell personal que veníem de Salvem i que no estem contents amb el que volen fer, no? No poden d'alguna manera continuant utilitzant els espais públics només per al turisme o perquè quatre persones estiguen fent-se riques, i que la gent d'ací del barri cada volta perga la seua identitat. Que això no vol dir que torne la gent a guanyar-se la vida pescant, però d'ací a que la gent que hem nascut ací ens tinguem que anar, hi ha una diferència.

Deurien de posar topes, des del meu parer, i perquè ho estic patint en primera persona. Jo soc de les persones que he lluitat des de Salvem, des de la plataforma, després estic lluitant des de Cuidem, des de Cabanyal-Horta on tinc un xicotet tros que es diu *Jardinosofía*, on clave les mans a la terra per desconnectar de la *brutea* que ens han fet al veïnat.

Perquè si el que jo recorde del que era nana que era la solidaritat, l'amor, la llibertat... ara ací als espais públics queden quatre trossos; un és la mar, que sempre, gràcies, que encara no l'han tocat. Un altre és aquest espai Cabanyal-Horta, i algunes places, però la resta és tot terrasses de restaurant i de bars, i com comprendreu amb 1000 euros és molt difícil pagar lloguers i damunt, quan vols tindre connexió amb algun veí, sempre tindre que tindre alguna beguda o algun menjar, no?

I doncs això, que és una cultura un poc feta només per a la gent que està de vacances o jubilada. La gent que som d'ací hem tingut una idea de construir barri, però des de les necessitats d'un barri obrer. Estem molt decebudes i esperem que aquest ajuntament, si alguna persona de l'ajuntament escolta això, que baixe i que veja que no pot llevar els ficus monumentals que hi ha,

que no poden llevar l'espai de Cabanyal-Horta, i que no poden fer eixa merda que volen fer, i si ho fan, doncs allà estarem i continuarem lluitant.

L: Recordes com et senties?

Meravellosament. En el sentit de que al final, els últims 7 anys, d'alguna manera teníem clar que no anaven a fer l'avinguda, i teníem tota l'esperança de que el govern que entrara rehabilitara el barri, no que fera negoci, perquè torne a dir, Sandra Gómez que ha agarrat urbanisme, no es que siga una socialista, és una socia molt lista, però socia dels constructors i de determinades persones que el que volen és omplir-se les butxaques, i els importa una merda el que li passa a la gent del barri. Eixa és la meua opinió personal.

Estic molt decebuda i molt farta. Em fa vergonya aquesta esquerra que només fa paraules, perquè ells... jo m'he llegit el PEC, i quan tu llitges que volen recuperar a la gent del barri, ho posen tot tant *bonico*, unes paraules tan meravelloses, que en un principi teníem aquesta il·lusió, no? Quan després veus la realitat, i gràcies que existeix Cuidem i gràcies que existim persones que encara no hem pegat la *cabotà* i continuem lluitant, perquè ells volen que només... tindre carta lliure per fer el que vulguen, i això és el que no pot ser. Ells no veuen com és el barri, només estan a un despatx, i són gent que després ni viuen ací, tenen les seues cases fora, i no tenen problemes ni d'aparcament, ni de jornals ni de res.

I clar, això és algo que jo sempre he dit; quan tu vas a dissenyar a nivell urbanístic, és importantíssim que poses els peus a terra del que vas a tocar, no? Ací ha vingut la regidora d'urbanisme amb tota la penya d'un rollo que era d'arquitectura, van aparèixer i no escoltava el que li dèiem, perquè li dèiem que aquest espai s'ha fet per gent del veïnat i que sí que l'ajuntament ens ha ajudat en algunes coses, però en altres no. Ens estan dient que van a llevar-lo tot i que van a posar edificis fent una U.

Osiga, això no és recuperar el veïnat, això no és recuperar els espais públics. Això és contínuament fer negoci per a gent que, vaja, ací... (L: especular?) sí, tu ho has dit, i gentificar, osiga se està acabant totalment el que és veïnat. És molt difícil de conservar, i ací és dels poquets *puestos*, gent que coneixes de tota la vida, osiga... Que benvinguda tota la gent, que viu i que aporta, però el que no pot ser que la gent que és d'ací o que ve ací l'únic que vulga és fer negoci, o fer negoci amb les cases, perquè per a mi, i ho diu la Constitució tant que parlen de la Constitució, allà també ho posa clar que és un dret. Però pareix que és només un dret per qui té diners.

I això és d'alguna manera el que deuríem de reflexionar, perquè es convertirà en un Benidorm, en un Magaluf, o en una merda d'aquestes de quatre euros que posaràs la cadira en un cantó esperant a veure si apareix algun veí teu... de fet la gent del Cabanyal no voldrà viure així... perquè serà molt trist. O siga és *tremendo* el que volen fer, és *tremendo*, i una vergonya.

L: Creus que de la pasta que està feta la gent d'aquest barri, va influir a la gestió de l'organització del barri i la lluita contra el PEPRI? La vostra cultura popular va influir en això?

Quedem quatre i ens volen tirar, fills de puta! *Jajaja*.

Estic segura, perquè la gent de la mar és una gent feta amb la resistència. Sí que és de veres que en Salvem per exemple, perquè no només va ser Salvem, jo recorde a mon pare. Mon pare era de la CNT, i mon pare estava lluitant abans que hi haguera cap d'amenaça per urbanisme, perquè volien que vinguera una claveguera, perquè no hi havia.

Nosaltres estàvem un poquet oblidades, que sempre ha sigut aixina. De fet amb el PEPRI, de alguna manera el que hi havia allà era... no sé com explicar... assetjament per part de l'Administració, molt fort, molt fort. De fet encara queden restes d'eixe assetjament que per a mi va ser brutal, el veure tot el meu barri ple de tres ratlles de color marró, vainilla... com que "este solar o esta casa l'he comprat, l'enderroque"... i així estava tot.

Que de fet moltes d'aquestes cases ara les han rehabilitat i estan fent negoci algunes persones, també diuen que algunes són per a lloguers socials, algunes per a lloguers assequible, de les que jo em vaig demanar però si no tenies quinze mil euros l'any no te les donaven... .

I així d'alguna manera, és com una altra vegada l'estar simplement dient qui es pot quedar i qui ens hem d'anar, i la qüestió és econòmica, no? O siga, si tu no estàs dins del seu negoci, per molt que sigues de pasta *cabanyalera*, per molt que jo puga recordar de què vivíem, on estaven totes les empreses, el trenet, totes les indústries de la pesca, la gent... tot el que vivíem, no?

És *algo* important. Eixe patrimoni humà que soc jo, estem destinades a estar expulsades d'ací, del barri. És qüestió de diners. O siga que eixa pasta que tu dius és una pasta de resistència, i estic en això, en la resistència, perquè una altra persona haguera dit "bah, puta merda, me'n vaig a

un altre barri, me'n vaig al Poble Nou, me'n vaig a veure la meua filla"... però d'alguna manera ací tinc les meues arrels i pense que és un dret. I com que és un dret, doncs continuaré fins que aguante, fins que puga, no em queda un altra. Així que t'has trobat amb una de les de pasta resistent, *jajaja*.

Entrevista a Esteve

Podries presentar-te?

Doncs jo soc Esteve Latorre, de l'any 1988 i vaig néixer al Canyamellar perquè mon pare treballava com a portuari, encara que em va criar la meua uela. Vaig estudiar al col·legi públic Enrique Terrassa, que ara es diu CEIP Les Arenes.

Com descriuries el que va passar?

Descriuria un conflicte polític-social molt gran entre el partit polític local del PP i el meu barri, encara que jo soc de la part del Canyamellar, i no m'acostava massa a la banda del Cabanyal perquè em feia por. Si havia d'anar a veure a una amiga que tenia jo allà, anava o per el Carrer del

Doctor Lluch o per el de la Reina, perquè la resta estava molt destrossat i descuidat. A més, hi havia zones determinades per les que mai, mai anava.

Com descriuries el barri del Cabanyal socioeconòmicament?

Humil. Era un barri de gent treballadora, tant de la mar com d'altres feines diferents, però sempre humils, com el camp o l'obra. No és que fórem pobres, però no teníem massa diners en general.

Quins creus que van estar els factors més influents? I els personatges?

Jo crec que els partits polítics i les associacions de veïns van estar bàsicament els factors més influents. Osiga el PP i Salvem el Cabanyal, encara que la gent del carrer també va jugar un paper molt important.

Creus que la cultura popular i el capital cultural del barri va determinar el recorregut dels esdeveniments?

Crec que sí, perquè recorde que a la lluita hi havia gent de tota mena, no només acadèmica. De fet, recorde fins i tot algun guiri. Jo crec que els veïns van fer unió, tothom va fer barri i es va unir per organitzar-se, i supose que això es deu a la cultura popular.

A què creus que es deu l'aixecament social i la negació de l'hegemonia que es va viure durant aquells anys?

Aquells anys, sobre els 2000, jo recorde que van començar a esclatar diversos casos de corrupció a l'Ajuntament de València, al Partit Popular en general. Jo crec que això va ser fonamental perquè la gent va perdre completament la confiança en la institució. Potser no eren massa fidels, però va ser la gota que va vessar el vas, diria jo.

Arrel això, crec que la gent es va aixecar i no només es va negar a que li tombaren la casa, sinó que es va negar a les ordres dels corruptes, no?

Recordes com et senties?

En aquells anys més forts, com el 2014, jo estava a França, jo no estava aquí. Però recorde sentir moltíssima vergonya de ser valencià, vergonya de que aquella fora la meua ciutat i que estiguera passant tot això, que a la gent li estigueren fent fora de casa. Molta vergonya, i això que jo em considere molt molt valencià, jajaja.

Després, quan van aturar tot allò, em sentia a l'inrevés; súper orgullós de ser valencià i de la meua ciutat, i del meu barri. Perquè ho havien aconseguit, s'havien organitzat i ho havien aconseguit.

Descriu el barri del Cabanyal amb una paraula

Catxirulo, mona, jugar al carrer, els entrepans de les nits d'estiu...

Observacions

Vaig passar dos dies i dos nits al barri del Cabanyal, acompanyada d'una amiga meua, Aurora, que em va fer de conducte amb diversos personatges i associacions importants d'allà.

Divendres

Divendres per la nit vam assistir a una sèrie de jornades organitzades per l'Associació Revolucionària, i on participaven Construint Malilla, Sindicat de Barri Cabanyal, Cuidem Benimaclet, i Joventuts Antifeixistes del País Valencià. Es va parlar de la "història d'una màquina de repressió" policial, de l'organització dels barris front la repressió policial, i de com afrontar els cassos de repressió policial. Després va haver-hi el que allà anomenem *picaeta* i ací *pica-pica*, i concert d'un grup anomenat Sociología Animal.

Potser de primeres semblava una nit que no interessés per aquest treball de recerca, però les observacions realitzades em van permetre observar la comunitat que allà hi era, d'una manera més propera i personal que llegint cap llibre o fent cap entrevistes. Ho vaig advertit-ho tot de manera relaxada i sense intervindre en les dinàmiques socials naturals d'aquesta xicoteta societat.

Començant per l'espai, l'esdeveniment va estar organitzat a una de les hortes populars de la ciutat de València, la de Benimaclet, un barri sobretot estudiant i conegut pels valencians com un dels més reivindicatius i revolucionaris. L'horta era gran, potser feia 500m², amb diferents àrees dividides per cultius determinats, i imagine que també segons les parcel·les de les que té cura cadascú a aquell barri. Hi havia també una casa d'una sola altura on es realitzaven xarrades i activitats diverses, on hi havia també el lavabo i dedueixc que una cuina; no ho vaig poder observar amb deteniment. També comptaven amb esvaradores i gronxadors, molts improvisats amb cordes, pneumàtics i taules de fusta. La *picaeta* i el concerts estaven muntats a una mena de porxo, un espai pavimentat amb el que semblava ciment, d'uns 7m² més o menys, on hi havia cadires i bancs, a més d'alguna taula apartada per no destorbar als assistents.

Parlant ara d'aquests, vaig veure com no eren un grup gran i interconnectat, sinó que la nit es va dividir per subgrups, tancats entre si i que gairebé no interaccionaven junts. La mitjana d'edat seria d'uns 25 o 30 anys, tot i que sí que és cert que vaig poder comptar unes dos famílies amb xiquets a càrrec, que corrien per l'horta i gaudien de l'espai i la llibertat. Els menuts grups estaven compostats per uns 4 o 5 membres, normalment de diversos gèneres, encara que em va semblar que predominava el masculí. Gairebé tothom vestia roba fosca; xandall i dessuadora o texans, amb símbols o frases reivindicatives. Els pentinats també eren propis d'allò que anomenem popularment com "*perro flautas*" o "*hippies*", amb restes, trenes, cabells llargs i despentinats, o rapats, o de colors. Portaven moltes arracades i pírcings, i sobre els tatuatges no puc dir res perquè feia frescor i anàvem amb màniga i pantaló llargs. La gent fumava tabac i marihuana o hachís, bevia mistela o cervesa, i menjava coca d'oli, o d'escalivada, o pa amb allioli, o truita de creïlla, o pinxos vegans. Que per certs, l'aportació per als pinxos era voluntària i allò arreplegat es destinava a les associacions que organitzaven la nit, supose. La gent parlava valencià i castellà, però sobretot castellà.

Centrant-nos ara en el grup

Sociología Animal, era una parella de joves rapers, de gènere masculí, que vestia roba amb logotips i frases d'altres grups musicals. Una xicona els ajudava fent de punxa discos, amb el cap rapat i roba ampla, al final de l'escenari improvisat i sense cap intenció de ser ni vista, ni interpellada; patia de vergonya. Cantaven cançons escrites per ells i també d'altres grups, en castellà i, per la meua sorpresa, català. De caire polític, i del gènere conegut com a "*rap hard-core*", un rap violent i reivindicatiu en la seua majoria. La veritat és que les lletres eren força

sociològiques. Tractaven de interactuar una mica amb el públic, però aquest es limitava a moure el cap al davant i al darrere i com a molt, unes quatre persones ballaven una mica més quan sentien una base musical més animada.

Personalment em sentia bastant observada. L'Aurora anava amb xandall, però jo, que venia de la feina, portava uns pantalons "*xinos*" blaus fosc, i una dessuadora grisa que no desentonaven, però com que feia frescor, com ja he dit, no em vaig treure l'americana, que era una mica més

elegant malgrat que fos grisa fosca i vella com la tos -era de ma uela-. A més, hui dia porte un pentinat bastant cisnormatiu; melena llarga, escalada i natural, sense cap color curiós o tall “trencador”. I clarament, era evident que sabien que no pertanyia a la comunitat, ni tan sols al barri. L’Aurora encara hi havia viscut feia dos anys!

Després d’aquesta nit, vaig confirmar el que em va semblar quan vaig tractar de contactar amb diverses associacions allà presents; no els agradava la gent fornia que anava fins allà per preguntar i qüestionar. Com indicava adés, ni tan sols parlaven entre els grupets. A mi, per descomptat, no em tocaven ni amb un pal, i de fet crec que haguessin preferit la meua absència.

Dissabte

El primer dia vam anar Aurora i jo a Cabanyal Horta, un espai com el de la nit anterior a Benimaclet, però al Cabanyal. En aquest cas Fina, la meua font principal, em va explicar que era un dels tants espais que posseïa l’Ajuntament de València, un descampat més on havien permès que la comunitat establira una horta urbana.

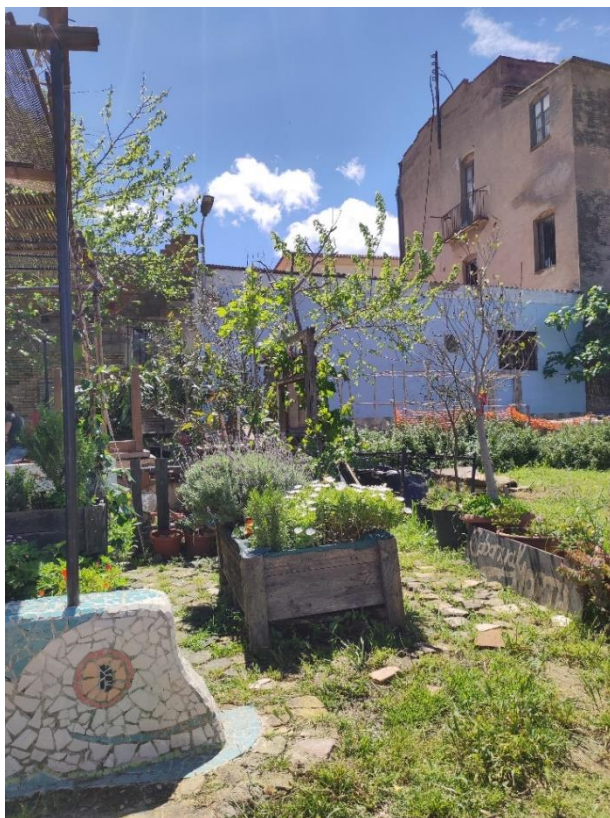
Mesuraria un 500m2, pareguda a la de l’altre barri, amb una casa de camp habilitada amb un lavabo, una cuineta i una barra com de bar. Guardaven taules, cadires i vaixelles per quan organitzen esdeveniments com per exemple el de tots els dissabtes, on toquen músics en directe i fan paella per tots. Precisament, Fina ens va convidar a passar el dissabte i veure així el que feien allà; barri.

Per les converses que vaig anar sentint, vaig escoltar a un dels que semblaven els “caps” de Cabanyal Horta dient que aviat els tallarien l’aigua de l’horta, perquè creia que l’Ajuntament s’havia assabentat que les

canonades de dos dels edificis abandonats que confrontaven directament amb l’horta estaven “punxades” per l’associació, proveint d’aquesta manera l’aigua per als cultius de l’espai. A més, a l’entrevista que em va donar Fina, ja em va comentar que l’Ajuntament volia construir tres edificis al voltant de l’horta, formant una U, cosa a la que tot el barri s’oposava ja que trastornaria l’espai i, a més, no creien que fos cert, sinó que el que farien seria tombar l’horta.

A Cabanyal Horta la comunitat es dividia en xicotets grups, normalment per amics o familiars, els quals es coneixien entre ells i interactuaven remarcablement; tothom es coneixia i semblava que o s'estimava, o al menys es preocupava per els altres. Passaven allà tots els dissabtes, des de les 12 del migdia fins les 18 de la vesprada, aproximadament, cultivant les seues parcel·les de terra, menjant alguna cosa de les seues collites, escoltant i ballant la música en directe, jugant amb els xiquets i els animals... potser comprant un plat de la paella popular per 5 euros o gaudint d'un terç de cervesa de la barra per 1 euro. Els diners arreplegats eren per cobrir les despeses de l'associació i de l'espai.

Allà tothom feia de tot; paraven i alçaven taula, repartien el menjar i la beguda, escuraven, tenien cura dels xiquets i dels animals, mantenien l'espai net, col·laboraven amb els músics amb alguna moneda, amb les rifes de caire social o animalista... . Es sentia valencià i castellà potser a parts iguals, i hi havia tant gent natural del barri com gent d'altres, o gent que vivia allà però que potser eren d'altres províncies o autonomies. Fins i tot em vaig trobar amb una família d'alemanys. La gentrificació sembla inevitable.

Aquell dia, Fina em va donar l'entrevista transcrita en l'apartat anterior, cap al final de la jornada i en una taula qualsevol a prop de la que havíem fet servir per dinar i per passar el dia. Vam estar unes dotze dones reunides, d'edats molt variades, algunes amigues de Fina, d'altres amigues d'aquesta amiga, Aurora i jo... Vam parlar totes entre totes, sense deixar a cap exclosa o fora de la conversa. Em van estar preguntant el que estava fent exactament, explicant les seues perspectives sobre la problemàtica, les actuacions que havien pres algunes d'elles durant els anys més intensos de la lluita amb el PEPRI, fent bromes relacionades... .

Em van fer sentir molt integrada i fins i tot, volguda, cosa que la nit anterior va estar completament a l'inrevés. Em feien abraçades, besades, em col·locaren flors al cabell, em donaren les gràcies per, fins i tot, la simple intenció d'ajudar al barri. Al tornar a casa de la meua germana, on em vaig quedar aquell cap de setmana, em feien mal les galtes de somriure. Sentia que de veres

estava fent sociologia i tractant d'ajudar a la societat, encara que amb fos un xicotet gra de sorra. A més, pensava en que havia arreplegat moltíssima informació, no només amb l'entrevista sinó amb les observacions que havia pogut fer i amb la gent que havia parlat. Ara, passant-ho a net, fins i tot m'emocione una miqueta.

Diumenge

Aquest dia Fina i jo vam quedar a les 12'30 del migdia perquè em mostrara el barri i m'explicara el que ella recordava d'abans, durant i després del PEPRI, i amb l'actual PEC imposat.

Em va indicar on hi havia la seua escola, ara enderrocada, la casa que son pare va comprar i on va néixer ella, les places ara pavimentades i sense cap arbre dels autòctons que les solien custodiar, la zona on hi ha la venda de drogues, la zona dels bordells improvisats a cases deshabitades, els edificis on hi predominava la població gitana, diverses cases modernistes en runes, cases enderrocades comprades per l'Ajuntament de València, signes de decadència a cases també comprades per aquests però no enderrocades sinó tapiades, restes de l'assetjament que em descrivia a l'entrevista, *grafitis* d'artistes reconeguts, arbres centenaris... .

Fina ho expressava tot amb moltíssim sentiment com es sol dir. Sentiment de nostàlgia, d'alegria, d'indignació, de pena. En ocasions se li emplenaven els ulls de llàgrimes, que contenia fent un esforç monstruós. M'estava inevitable no empatitzar i no patir com ho feia ella.

No podia creure que en aquell barri, s'hagués especulat fins i tot amb la vegetació autòctona. Durant el passeig només es veien cases tapiades, pintades de color vainilla tractant de tapar les franges que acostumaven a col·locar des de l'Ajuntament per marcar les propietats comprades per ells, i a enderrocar per allargar l'Avinguda Blasco Ibáñez. Crec que vaig poder comptar unes sis cases rehabilitades. Com a molt huit. Les places populars on hi havia el paviment original, i els arbres ja molt grans, havien estat reformades; talant els arbres, plantant palmeres i col·locant llambordes per damunt dels taulells originals.

Tot eren runes, solars, cartells de propietat privada, reixats, pintades, droga, i aparcaments, moltíssims aparcaments improvisats a molts d'aquells immensos solars. Decadència, pura decadència.

A continuació adjunte algunes de les fotos més representatives del que descrivia adés.

